

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.5.7.2024

Pan
Ryszard Janta
Prezes Zarządu
Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A.
Al. Jana Pawła II 4
44-330 Jastrzębie-Zdrój

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/058 – Wprowadzanie do rzek zasolonych wód z kopalń węgla kamiennego województwa śląskiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Jastrzębska Spółka Węglowa S.A., Al. Jana Pawła II 4, 44-330 Jastrzębie-Zdrój ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ryszard Janta – Prezes Zarządu JSW S.A. od 30 kwietnia 2024 r. ² poprzednio funkcję Prezesa Zarządu pełnili: - Paweł Rostkowski - od 23 lutego do 30 kwietnia 2024 r., - Tomasz Cudny - od 28 sierpnia 2021 r. do 23 lutego 2024 r., - Stanisław Prusek – od 9 lipca do 27 sierpnia 2021 r., - Barbara Piontek – od 1 marca do 9 lipca 2021 r., - Artur Dyczko – od 18 stycznia do 1 marca 2021 r., - Włodzimierz Hereźniak – od 1 stycznia 2020 r. do 18 stycznia 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania podejmowane w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych/zintegrowanych oraz zakres obowiązujących pozwoleń. 2. Realizacja obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych/zintegrowanych oraz podejmowanie działań w celu ograniczenia negatywnych skutków oddziaływań na środowisko wodne.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Stanisław Tarnowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/186/2024 z dnia 12 września 2024 r. 2. Witold Wilk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/187/2024 z dnia 12 września 2024 r. 3. Agnieszka Podziewska, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/188/2024 z dnia 12 września 2024 r. (akta kontroli str. 1-6)

¹ Dalej: JSW S.A. albo Spółka.

² Dalej: Prezes.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

JSW S.A. zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁵, podejmowała działania w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie bezpośrednio do cieków powierzchniowych zasolonych wód podziemnych z KWK „Knurów-Szczygłowice”⁶. W ich wyniku, Spółka dysponowała stosownym pozwoleniem, o którym mowa w art. 400 ust. 2 ww. ustawy.

Spółka, w celu ograniczenia negatywnego oddziaływania odprowadzanych zasolonych wód kopalnianych na środowisko, zleciła wchodzącemu w skład jej Grupy Kapitałowej Przedsiębiorstwu Gospodarki Wodnej i Rekultywacji S.A.⁷ zagospodarowanie oraz kontrolowany zrzut do rzeki Odry wód odprowadzanych z pozostałych kopalń JSW S.A. poprzez system retencyjno-dozujący „OLZA”⁸. Spółka PGWiR posiadała instalację odsalania wód kopalnianych zlokalizowaną w Czerwionce-Leszczynach⁹, która służyła do odsalania wód dołowych KWK „Budryk”, w wyniku czego uzyskiwano sól spożywczą, a oczyszczone z soli wody trafiały do rzeki Bierawki. Funkcjonowanie systemu „OLZA” oraz instalacji odsalania w Czerwionce-Leszczynach pozwalało na ochronę cieków wodnych zlokalizowanych w pobliżu kopalń JSW S.A. Także KWK „Knurów-Szczygłowice” odprowadzająca zasolone wody bezpośrednio do wód powierzchniowych rozpoczęła w 2024 r. realizację przedsięwzięć inwestycyjnych mających na celu znaczne zwiększenie możliwości retencji odprowadzanych wód.

W okresie objętym kontrolą Spółka przestrzegała limitów określonych w pozwoleniach wodnoprawnych dotyczących jakości odprowadzanych do wód powierzchniowych zasolonych wód kopalnianych. Spółka w większości przestrzegała także limitów ilości zrzucanych ścieków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, poza jednym przypadkiem gdy w 2023 r. przekroczyła dopuszczalny limit roczny zrzutu ścieków do rzeki Bierawki o około 11,8 % więcej niż dopuszczało pozwolenie wodnoprawne. Spółka nie w pełni przestrzegała warunków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, dotyczących dokonywania pomiarów jakości odprowadzanych ścieków w regularnych odstępach czasu. Wszystkie próbki odprowadzanych ścieków, do wykonania wymaganych badań laboratoryjnych, pobierane były w tych samych miejscach, a badania ścieków wykonywane były z wymaganą częstotliwością (jeden raz na dwa miesiące), jednak 13% próbek wód kopalnianych lub próbek wód powierzchniowych powyżej i poniżej zrzutu wód zasolonych pobrano w nieregularnych odstępach czasu. Spółka partycypowała w kosztach zarybiania¹⁰, a także wywiązywała się z innych określonych w pozwoleniach wodnoprawnych obowiązków wobec podmiotu uprawnionego do rybactwa, w tym przesyłała do OPZW w Katowicach wyniki pomiarów ilości i jakości wód z odwodnienia zakładu górniczego.

Spółka prawidłowo przekazywała do organu właściwego do wydania pozwolenia wodnoprawnego wyniki pomiarów dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzonych do wód powierzchniowych, jednak nie przekazywała półrocznych i rocznych sprawozdań do właściwej Inspekcji Ochrony Środowiska, zgodnie

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz.U. z 2024 r. poz. 1087 ze zm., zwana dalej: ustawą Prawo wodne lub prawem wodnym.

⁶ Była to jedyna kopalnia JSW S.A. wprowadzająca bezpośrednio do cieków powierzchniowych pompowane z podziemnych wyrobisk zasolone wody.

⁷ Zwanego dalej PGWiR.

⁸ Zwanego też dalej kolektorem „Olza”.

⁹ Zwanego także zakładem odsalania w Czerwionce-Leszczynach lub zakładem odsalania „Dębieńsko.”

¹⁰ Do czasu wypowiedzenia ugody z OPZW w Katowicach ugody (w 2023 r.).

z art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. a prawa wodnego, a wyłącznie sprawozdania okresowe, na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. c prawa wodnego.

Spółka terminowo i w wymaganej wysokości ustalonej przez Zarząd Zlewni w Gliwicach regulowała opłaty stałe i zmienne za korzystanie z usług wodnych. W latach 2020-2023 stwierdzono przypadki niewłaściwego utrzymywania stanu technicznego niektórych elementów dwóch obiektów budowlanych, wchodzących w skład systemu odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowice”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych/ zintegrowanych oraz zakres obowiązujących pozwoleń.

1.1. W latach 2020-2023 kopalniami Spółki, które odprowadzały zasolone wody pochodzące z odwodnienia zakładu górniczego bezpośrednio do wód powierzchniowych były KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice (do potoku Książenickiego) oraz KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów (do Czarnawki, do cieku bez nazwy mającego ujście do Knurówki oraz do rzeki Bierawki). Zakłady górnicze JSW S.A. KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie”¹² (Ruch Borynia, Ruch Zofiówka i Ruch Jastrzębie¹³) oraz KWK „Pniówek” wody z odwodnienia zakładu górniczego przekazywały do kolektora „OLZA” Przedsiębiorstwa Gospodarki Wodnej i Rekultywacji S.A.¹⁴, które wprowadzało je do Odry na podstawie zawartych między JSW S.A., a PGWiR umów¹⁵. Zasolone wody z KWK „Budryk” JSW S.A. przekazywała do zakładu odsalania w Czerwionce-Leszczynach¹⁶.

(akta kontroli str. 108-114)

Spółka w latach 2020-2023, w związku z odwodnieniem zakładów górniczych, wprowadziła bezpośrednio do wód powierzchniowych łącznie 17 522,92 tys. m³ wód zasolonych o ładunku chlorków (Cl) 136 118,18 Mg¹⁷ i siarczanów (SO₄) 7 277,90 Mg, (w tym: 4 258,94 tys. m³ o ładunku 36 390,09 Mg Cl i 2 479,46 Mg SO₄ w 2020 r.; 4 533,20 tys. m³ o ładunku 29 032,79 Mg Cl i 1 452,15 Mg SO₄ w 2021 r.; 4 513,33 tys. m³ o ładunku 36 187,00 Mg Cl i 1 551,34 Mg SO₄ w 2022 r. oraz 4 217,45 tys. m³ o ładunku 34 508,30 Mg Cl i 1 794,95 Mg SO₄ w 2023 r.).

(akta kontroli str. 14-21)

JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice wprowadziła bezpośrednio do potoku Książenickiego łącznie 8 517,52 tys. m³ wód zasolonych o ładunku Cl 48 741,18 Mg i ładunku SO₄ 1 605,50 Mg (w tym: 2 075,74 tys. m³ o ładunku 17 520,39 Mg Cl i 680,26 Mg SO₄ w 2020 r.; 2 317,23 tys. m³ o ładunku 8 120,59 Mg Cl i 351,45 Mg SO₄ w 2021 r.; 2 317,23 tys. m³ o ładunku 15 053,40 Mg

¹¹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Od 2023 r. KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie”.

¹³ Od 2023 r. Ruch Bzie.

¹⁴ Dalej: PGWiR.

¹⁵ Odprowadzanie zasolonych wód dołowych z KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie” Ruch „Zofiówka” i Ruch „Borynia” odbywało się na podstawie umowy zawartej 29 grudnia 2009 r. wraz z aneksami. Odprowadzanie zasolonych wód dołowych z KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie” Ruch „Jastrzębie” odbywało się na podstawie umowy zawartej 30 grudnia 2016 r. wraz z aneksami. Odprowadzanie zasolonych wód dołowych z KWK „Pniówek” odbywało się na podstawie umowy zawartej 29 grudnia 2009 r. wraz z aneksami.

¹⁶ Na podstawie umowy zawartej między JSW S.A. a PGWiR w dniu 5 lutego 2019 r.

¹⁷ Mg = tona.

Cl i 366,44 Mg SO₄ w 2022 r. oraz 1 806,95 tys. m³ o ładunku 8 046,80 Mg Cl i 207,35 Mg SO₄ w 2023 r.).

JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów wprowadziła bezpośrednio do cieku Czarnawka, cieku bez nazwy mającego ujście do Knurówki oraz do rzeki Bierawki łącznie 9 005,40 tys. m³ wód zasolonych o ładunku Cl 87 377,00 Mg i ładunku SO₄ 5 672,40 Mg (w tym: 2 183,20 tys. m³ o ładunku 18 869,70 Mg Cl i 1 799,20 Mg SO₄ w 2020 r.; 2 215,60 tys. m³ o ładunku 20 912,20 Mg Cl i 1 100,70 Mg SO₄ w 2021 r.; 2 196,10 tys. m³ o ładunku 21 133,60 Mg Cl i 1 184,90 Mg SO₄ w 2022 r. oraz 2 410,50 tys. m³ o ładunku 26 461,50 Mg Cl i 1 587,60 Mg SO₄ w 2023 r.).

(akta kontroli str. 14-21)

W poszczególnych latach okresu objętego kontrolą (2020-2023) do systemu retencyjno-dozującego „OLZA” Spółka przekazała odpowiednio: 4 424,75 tys. m³, 4 952,62 tys. m³, 4 978,75 tys. m³ i 4 852,8 tys. m³, o następującym ładunku Cl: 43 580,97 Mg, 47 250,13 Mg, 39 316,02 Mg i 36 264,84 Mg (łącznie: 166 411,97 Mg Cl) oraz o następującym ładunku SO₄: 1 260,44 Mg, 1 500,97 Mg, 1 224,66 Mg i 1 080,33 Mg (łącznie: 5 066,41 Mg SO₄). Do systemu odsalania w Czerwionce-Leszczynach odpowiednio: 3 323,30 tys. m³, 3 436,20 tys. m³, 3 152,50 tys. m³ i 3 580,60 tys. m³, o następującym ładunku Cl: 70 748,80 Mg, 77 002,30 Mg, 65 926,50 Mg i 75 467,50 Mg (łącznie: 289 145,10 Mg Cl) oraz następującym ładunku SO₄: 1 395,40 Mg, 1 460,00 Mg, 1 386,30 Mg i 1 304,90 Mg (łącznie: 5 546,60 Mg SO₄).

(akta kontroli str. 14-21)

Wody przekazane do systemu odsalania w Czerwionce-Leszczynach pochodziły w całości z JSW S.A. KWK „Budryk”, zaś do systemu retencyjno-dozującego „OLZA” wody zasolone przekazały następujące zakłady górnicze Spółki (odpowiednio w poszczególnych latach 2020-2023):

- KWK „Pniówek”: 795,80 tys. m³, 923,30 tys. m³, 846,90 tys. m³ i 967,00 tys. m³ (łącznie: 3 533,00 tys. m³), o następującej zawartości Cl: 8 588,40 Mg, 9 563,00 Mg, 7 585,10 Mg i 9 584,40 Mg (łącznie: 35 320,90 Mg) oraz o następującej zawartości SO₄: 160,80 Mg, 203,10 Mg, 163,50 Mg i 186,60 Mg (łącznie: 714,00 Mg);
- KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie” Ruch Borynia: 1 436,70 tys. m³, 1 730,30 tys. m³, 2 134,10 tys. m³, 2013,20 tys. m³ (łącznie: 7 314,30 tys. m³), o następującej zawartości Cl: 11 655,95 Mg, 11 766,04 Mg, 14 518,28 Mg i 11 819,50 Mg (łącznie: 49 759,77 Mg) oraz następującej zawartości SO₄: 481,29 Mg, 596,95 Mg, 599,68 Mg i 463,04 Mg (łącznie: 2 140,97 Mg);
- KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie” Ruch Zofiówka: 1 671,92 tys. m³, 2 125,28 tys. m³, 1 997,75 tys. m³, 1 872,60 tys. m³ (łącznie: 7 667,55 tys. m³), o następującej zawartości Cl: 17 540,09 Mg, 20 062,64 Mg, 17 212,64 Mg i 14 860,95 Mg (łącznie: 69 676,32 Mg) oraz następującej zawartości SO₄: 536,69 Mg, 605,70 Mg, 461,48 Mg i 430,70 Mg (łącznie: 2 034,57 Mg);
- KWK „Borynia-Zofiówka-Bzie” Ruch Bzie: 520,34 tys. m³, 173,74 tys. m³, 0,00 tys. m³, 0,00 tys. m³ (łącznie: 694,08 tys. m³), o następującej zawartości Cl: 5 796,53 Mg, 5 858,45 Mg, 0,00 Mg i 0,00 Mg (łącznie: 11 654,98 Mg) oraz następującej zawartości SO₄: 81,66 Mg, 95,21 Mg, 0,00 Mg i 0,00 Mg (łącznie: 176,87 Mg).

(akta kontroli str. 14-21)

Ponadto, w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą, w Spółce zagospodarowano na własne potrzeby następujące ilości wód dołowych: 1 047,45 tys. m³ w 2020 r., 884,47 tys. m³ w 2021 r., 658,66 tys. m³ w 2022 r. oraz 1 272,48 tys. m³ w 2023 r.

(akta kontroli str. 14-21)

W latach 2020-2023 Spółka nie wtłaczała wód pochodzących z odwodnienia zakładów górniczych do górotworu ani do nieczynnych wyrobisk górniczych, jak również nie magazynowała wód w zrobach poeksploatacyjnych.

(akta kontroli str. 14-21)

JSW S.A. za lata 2020-2023 przekazała, na podstawie art. 30 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej,¹⁸ do Głównego Urzędu Statystycznego¹⁹ 23²⁰ sprawozdania o gospodarowaniu wodą, ściekach i ładunkach zanieczyszczeń OS-3²¹ oraz do Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. Oddziału w Katowicach²² 24 sprawozdania (16 kwartalnych i osiem rocznych) G-09.10 o skutkach środowiskowych działalności górnictwa węgla kamiennego²³, na podstawie art. 30 ust. 1 pkt 3 ustawy o statystyce.

W wyniku analizy ww. sprawozdań w zakresie wynikającym z pozwoleń wodnoprawnych będących przedmiotem kontroli oraz innej dokumentacji dotyczącej ilości i jakości ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych oraz ponoszonych z tego tytułu opłat stwierdzono, że sprawozdania składano w wymaganym układzie. Wykazane w sprawozdaniach G-09.10 ilości wód ponownie zagospodarowanych były zgodne z danymi ujętymi w zestawieniu wód kopalnianych sporządzonym na potrzeby niniejszej kontroli NIK, lecz ładunki sumy chlorków i siarczanów były nieporównywalne ze względu na nieujmowanie w sprawozdaniach wód przekazywanych do podmiotu, który nie jest zobowiązany do składania ww. sprawozdań. Natomiast ujęte w 9 sprawozdaniach OS-3 dane dotyczące ilości wód lub ładunku zanieczyszczeń nie były tożsame z zestawieniami dotyczącymi ilości i jakości wód przedłożonymi w toku kontroli. W przypadku KWK „Budryk” w sprawozdaniu OS-3 za rok 2023 wykazano wyższe ilości wód ponownie wykorzystanych, niż wynikające z zestawienia ilości i jakości wód przedłożonego na potrzeby kontroli, a w przypadku KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów oraz Ruch Szczygłowice w ośmiu sprawozdaniach OS-3 za lata 2020-2023 przy wykazanych tych samych ilościach wód wykazano różne wartości sumy ładunku siarczanów i chlorków w odprowadzonych wodach niż wynikające z ww. zestawienia.

NIK uwzględnia złożone w trakcie kontroli wyjaśnienia dotyczące ww. rozbieżności. W przypadku KWK „Knurów-Szczygłowice” wskazano, że różnice wynikały m.in. z uwzględnienia ładunków zanieczyszczeń w ściekach wytworzonych i odprowadzonych dla wszystkich rodzajów ścieków z kopalni oraz nieuwzględniania w sprawozdaniach OS-3 wód z odwodnienia obudowy szybu V o bardzo niskiej zawartości chlorków i siarczanów, gdyż (zgodnie z objaśnieniami do sprawozdania) dział 6 dotyczy wód zasolonych z odwadniania zakładów górniczych, a także wód powstających w procesach technologicznych. W przypadku sprawozdania OS-3 za 2021 r. zawiadomiono o zaistniałej omyłce GUS i wniesiono o złożenie korekty.

¹⁸ Dz.U. z 2024 r. poz. 1799. Dalej: ustawa o statystyce.

¹⁹ Dalej: GUS.

²⁰ W tym: cztery sprawozdania dla KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów, cztery sprawozdania dla KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice, cztery sprawozdania dla Ruchu Borynia, cztery sprawozdania dla Ruchu Zofiówka, trzy sprawozdania dla Ruchu Bzie oraz cztery sprawozdania dla KWK „Budryk”.

²¹ Obowiązek statystyczny do sporządzania sprawozdania nałożono na jednostki, które pobrały z ujęć własnych rocznie 5 000 m³ i więcej wody podziemnej albo 20 000 m³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadziły rocznie 20 000 m³. Dalej: sprawozdania OS-3.

²² Dalej: ARP.

²³ Dalej: G-09.10

Natomiast w przypadku KWK „Budryk” wyjaśniono, że w uzgodnieniu z pracownikiem GUS w sprawozdaniach wykazywana jest część wód przekazywanych do PGWiR do produkcji wody przemysłowej na potrzeby kopalni, aby uniknąć pominięcia tej części wód w danych statystycznych.

(akta kontroli str. 133, 144-151, 313, 321-322)

1.2. JSW S.A. w latach 2020-2023 posiadała łącznie 12 pozwoleń wodnoprawnych, w tym: osiem pozwoleń na odwadnianie sześciu kopalń węgla kamiennego i cztery pozwolenia na wprowadzanie do wód powierzchniowych wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego lub obudowy szybu istniejącymi wylotami²⁴.

W okresie objętym kontrolą Spółka posiadała wymagane pozwolenia wodnoprawne na wszystkie miejsca wylotu wód dołowych do wód powierzchniowych - cztery pozwolenia wodnoprawne na wprowadzanie do wód powierzchniowych wód pochodzących z odwodnienia KWK „Knurów-Szczygłowiec”, tj.: dla KWK „Knurów-Szczygłowiec” Ruch Szczygłowiec na wprowadzanie nadmiaru wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego KWK „Knurów-Szczygłowiec” Ruch Szczygłowiec, do potoku Książenickiego w km 0+900 w zlewni rzeki Bierawki (obowiązujące do 2027 r.)²⁵, dla KWK „Knurów-Szczygłowiec” Ruch Knurów - na wprowadzanie nadmiaru wód dołowych z Rejonu szybów Głównych KWK „Knurów-Szczygłowiec” Ruch Knurów do cieku Czarnawka w km 0+790 (obowiązujące do 2027 r.)²⁶ oraz na wprowadzanie do wód rzeki Bierawki w km 38+100 (obowiązujące od czerwca 2020 r. do czerwca 2030 r.), a także pozwolenie na wprowadzanie wód pochodzących z obudowy Szybu V Knurów istniejącym wylotem do cieku bez nazwy w km 0+380, mającego ujście do cieku Knurówka w km 4+990.

(akta kontroli str. 22-114)

Pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do rzeki Odry (za pomocą systemu retencyjno-dozującego „OLZA”) wód pochodzących m.in. z JSW S.A. KWK Pniówek oraz JSW S.A. KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie” Ruch Zofiówka, Ruch Borynia i Ruch Jastrzębie oraz na wprowadzenie do rzeki Bierawki nadmiaru wód (tj. ilości przekraczającej wydajność instalacji odsalającej w Czerwionce-Leszczynach), pochodzących m.in. z odwodnienia JSW S.A. KWK Budryk, posiadało PGWiR w Jastrzębiu-Zdroju i było to przedmiotem odrębnej kontroli NIK.

(akta kontroli str. 114)

Spółka posiadała osiem pozwoleń wodnoprawnych na odwadnianie sześciu zakładów górniczych: KWK „Knurów-Szczygłowiec” Ruch Szczygłowiec (do 2027 r.)²⁷ i Ruch Knurów (do 2035 r.)²⁸, KWK Budryk (do 2033 r.)²⁹, KWK Pniówek (do 2030 r.)³⁰ oraz KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie” Ruch Zofiówka (do 2024 r.)³¹ i Ruch Borynia (do 2025 r.)³².

(akta kontroli str. 113-114)

²⁴ Dotyczy KWK „Knurów-Szczygłowiec”.

²⁵ Decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 2061/OS/2017 z dnia 14 czerwca 2017 r., zmieniona decyzją Marszałka Województwa Śląskiego nr 4207/OS/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r.

²⁶ Decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 1453/OS/2017 z dnia 28 kwietnia 2017 r.

²⁷ decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 1513/OS/2017 z dnia 18 maja 2017 r.

²⁸ decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 1231/OS/2015 z dnia 10 lipca 2015 r.

²⁹ decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 49/OS/2014 z dnia 10 stycznia 2014 r.

³⁰ decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 5639/OS/2010 z dnia 30 grudnia 2010 r. oraz decyzja Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej (dalej: RZGW) w Gliwicach nr GL.RUZ.421.243.2019.AT/TS z dnia 30 czerwca 2020 r., sprostowana postanowieniem Dyrektora RZGW w Gliwicach nr GL.RUZ.421.243.2019.AT/TS z dnia 15 lipca 2020 r.

³¹ decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 1031/OS/2014 z dnia 20 maja 2014 r. oraz decyzja Dyrektora RZGW w Gliwicach nr GL.RUZ.4210.228.2023.7.BS z dnia 26 kwietnia 2024 r.

³² decyzja Marszałka Województwa Śląskiego nr 49/OS/2014 z dnia 10 stycznia 2014 r. oraz decyzja Dyrektora RZGW w Gliwicach nr GL.RUZ.4210.105.2022.9.BS z dnia 27 grudnia 2022 r.

W okresie objętym kontrolą, JSW S.A. nie posiadała pozwoleń wodnoprawnych na obniżenie zwierciadła wody podziemnej dla żadnej z kopalń. Jako uzasadnienie niewystępowania o pozwolenie na obniżenie zwierciadła wody podziemnej poszczególne kopalnie wchodzące w skład grupy kapitałowej JSW SA wskazały na specyficzną budowę geologiczną terenu, na którym prowadziły eksploatację węgla, tj. zaleganie w nadkładzie osadów miocenu, który izoluje od powierzchni poziomy wodonośny, przez co prowadzone odwodnienie wyrobisk podziemnych nie ma wpływu na te poziomy i nie powoduje trwałego jego obniżenia. Dyrektorzy poszczególnych kopalń JSW S.A. wyjaśniali, że odwadnianie kopalń wpływa bezpośrednio na wody piętra karbońskiego poprzez stopniowe obniżanie poziomu wody, nie powoduje to jednak zakłóceń w wyżej położonych piętrach trzeciorzędowym i czwartorzędowym. Także operaty wodnoprawne będące załącznikami do wniosków o wydanie pozwoleń wodnoprawnych nie wskazywały na potrzebę uzyskania decyzji na trwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej. Potwierdzeniem braku wpływu odwodnienia na trwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej jest także wyjaśnienie przedstawiciela Głównego Instytutu Górniczego, będącego pełnomocnikiem JSW S.A. w procesie uzyskiwania pozwolenia wodnoprawnego na odwadnianie KWK Pniówek złożone 16 czerwca 2020 r. do PGW WP RZGW w Gliwicach, z którego wynikało, że wody z poziomu czwartorzędowego są izolowane od wyrobisk górniczych serią mioceńskich nieprzepuszczalnych ilów o miąższości 150-900 m i w związku z tym, nie ma miejsca obniżanie poziomu wody w tych warstwach. Z powodu niewielkiego (max. 0,96 m³/min.) dopływu wody naturalnej do kopalni, poziom wody w czwartorzędowym pakiecie warstw nie ulega znaczącym zmianom, co ma potwierdzenie w aktualnej dokumentacji hydrogeologicznej.

Ponadto, z raportu końcowego opracowania *„Model hydrodynamicznego prognozowanych zmian warunków hydrogeologicznych w górotworze oraz wyznaczenie zasięgu regionalnego leja depresji wraz z przedstawieniem danych niezbędnych do określenia wpływu na jednolite części wód powierzchniowych i podziemnych w następstwie eksploatacji górniczej projektowanej przez PGG SA, JSW SA, w okresie ważności koncesji, bądź określonej żywotności planowanych przedsięwzięć polegających na wydobywaniu węgla kamiennego i metanu jako kopaliny towarzyszącej”*³³ wynikało, że w wyniku eksploatacji wyrobisk górniczych przez poszczególne kopalnie JSW S.A., drenażowi podlegają zasadniczo utwory karbonu górnego w rejonie wyrobisk, a dotychczasowa i planowana eksploatacja wyrobiskami podziemnymi nie ma wpływu na użytkowe poziomy wodonośny. Wyjątkiem jest dopływ wód do szybów, gdzie tworzą się niewielkie leje depresji przy samych szybach.

(akta kontroli str. 132, 137-154)

W latach 2020-2023 Spółka nie wykonała nowych urządzeń wodnych ani nie posiadała pozwoleń zintegrowanych.

(akta kontroli str. 468)

1.3. W latach 2020-2023 Spółka złożyła łącznie pięć wniosków o wydanie pozwolenia wodnoprawnego, w tym jeden na wprowadzanie do wód powierzchniowych wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego (postępowanie zakończone wydaniem decyzji w 2020 r.); jeden o ustalenie kolejnego okresu obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie do wód powierzchniowych wód z odwodnienia obudowy szybu (postępowanie zakończono wydaniem decyzji w 2024 r.) oraz trzy na odwadnianie zakładu górniczego. Badaniu poddano jeden wniosek o wydanie pozwolenia na wprowadzanie do wód powierzchniowych

³³ Opracowanego w czerwcu 2024 r. przez Oddział Górnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego - Państwowego Instytutu Badawczego w Sosnowcu.

zasolonych wód kopalnianych, który Spółka złożyła w 2019 r., a decyzję wydano w okresie objętym kontrolą.

(akta kontroli str. 323)

Spółka 3 września 2019 r. złożyła wniosek o wydanie pozwolenia na wprowadzanie wód dołowych z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów istniejącym wylotem WF do rzeki Bierawki w km 38+100, na okres 10 lat. Do wniosku załączono: operat wodnoprawny, zapis elektroniczny opracowania na płycie CD, opis prowadzenia zamierzonej działalności w języku nietechnicznym, wypisy i wyrysy z rejestru gruntów, wypisy i wyrys z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pełnomocnictwa, dowody uiszczenia opłat (za wydanie pozwolenia wodnoprawnego i za pełnomocnictwa), kopię obowiązującego pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie wód kopalnianych do rzeki Bierawki (obowiązującego do dnia 31 grudnia 2019 roku) oraz kopię pozwolenia na odwadnianie KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów (obowiązującego do dnia 10 lipca 2035 r.).

Spółka wniosek złożyła na cztery miesiące przed terminem zakończenia obowiązującego pozwolenia, a złożona dokumentacja (po uzupełnieniach) zawierała wymagane elementy, o których mowa w art. 407 ust. 2-5 prawa wodnego.

(akta kontroli str. 328-329)

Operat wodnoprawny został sporządzony przez podmiot zewnętrzny z dnia 16 sierpnia 2019 r., w formie określonej w art. 408 prawa wodnego oraz zawierał (po uzupełnieniach) wymagane dane i informacje, o których mowa w art. 409 ust. 1, 2 i 4 prawa wodnego.

Zawierał on część opisową oraz część graficzną. W operacie wodnoprawnym wskazano m.in. maksymalny zrzut sekundowy do 0,14 m³/s, średni zrzut dobowy do 5 500 m³/d i dopuszczalny zrzut roczny do 1 800 000 m³/r, zawartość chlorków do 30 000 mg/l i siarczanów do 1 500 mg/l oraz określono częstotliwość analiz jakości ścieków w miejscu wylotu – raz na dwa miesiące, tj. na minimalnym poziomie, określonym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych³⁴.

Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wyjaśnił względami ekonomicznymi brak zobowiązania się do częstszych niż raz na dwa miesiące pomiarów jakości odprowadzanych wód kopalnianych na wylocie oraz jakości rzeki powyżej i poniżej miejsca zrzutu przy wnioskowaniu o ponadnormatywne stężenia zanieczyszczeń. Stwierdził, że: *„Koszt wykonania jednej serii analiz wód dołowych z Rejonu Szybów Foch i wód odbiornika - rzeki Bierawki (wraz z poborem próby średniodobowej), to około 2 tys. zł. Uwzględniając powyższe, kopalnia ze względów ekonomicznych nie proponowała zwiększenia częstotliwości analiz ponad zakres wymagany przepisami”*.

(akta kontroli str. 294, 308, 323-324, 366)

Spółka wnioskowała o ustalenie w pozwoleniu wodnoprawnym limitu stężeń chlorów i siarczanów oraz ilość odprowadzanych wód na tym samym poziomie, co w obowiązującej dotychczas decyzji, jednak wnioskowane parametry zanieczyszczeń były 30 razy wyższe w odniesieniu do chlorków i trzy razy wyższe w odniesieniu do siarczanów niż dopuszczalne poziomy (odpowiednio 1 000 mg/l i 500 mg/l). Ponadto, wnioskowana zawartość chlorków w odprowadzanych wodach

³⁴ Dz. U. z 2109 r. poz. 1311, dalej: rozporządzenie w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

znacznie wyższa niż wynikająca z dokumentacji dołączonej do wniosku o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. Wyniki badań laboratoryjnych oraz dane ujęte w zestawieniu badań jakości wód dołowych w operacie wodnoprawnym wskazywały, że maksymalne stężenia chlorków wyniosły 17 958 mg/l (kwiecień 2017 r.) oraz 18 181 mg/l (luty 2017 r.). Wnioskowane ponadnormatywne zawartości zanieczyszczeń Spółka w przedłożonej dokumentacji uzasadniała zmianami ilości wód technologicznych „rozcieńczających” zasolone wody z dopływu naturalnego. Ponadto, Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wnioskowanie o znaczenie wyższe wartości stężeń uzasadniał uwzględnieniem planowanego uruchomienia na Ruchu Knurów centralnej klimatyzacji, co dodatkowo powiększy zakres zmienności zasolenia. Na wezwanie organu wydającego zezwolenie wodnoprawne, w uzupełnionym operacie wodnoprawnym wyjaśniono sposób i źródła powstawania niezasolonych wód technologicznych na dole kopani. Są one wprowadzane m.in. z powierzchniowej sieci wody pitnej i z powierzchniowych zbiorników wodnych do m.in. rurociągu sieci p.poż. oraz do instalacji: zraszania urobku dla zmniejszenia zapylenia, zmywania ociosu i spągu wyrobisk w celu ograniczenia gromadzenia się pyłu węglowego, chłodzenia maszyn i urządzeń (w tym klimatyzacyjnych), do stosowania jako płuczki wiertniczej i do płukania rurociągów. Część tych wód jest wydobywana na powierzchnię razem z urobkiem, ale większa część miesza się na dole z wodami zasolonymi i pompowana jest na powierzchnię. Zmienna ilość wód technologicznych wynika z intensywności wydobywania, z konieczności gaszenia podziemnych pożarów, z głębokości prowadzonego wydobywania a tym samym intensywności chłodzenia maszyn i wyrobisk, konieczności czyszczenia rurociągów itp.

(akta kontroli str. 293, 307, 324, 338, 350)

JSW S.A. w operacie wodnoprawnym podniosła brak możliwości zagospodarowania bądź retencjonowania wód, jednak przedstawiając sposób oczyszczania wód dołowych z Rejonu Szybów Foch i opis istniejącego urządzenia wodnego, Spółka określiła parametry osadnika powierzchniowego Ws-13, w tym jego pojemność użytkową - 34 500 m³ i możliwy czas zatrzymania wód dołowych w osadniku - ok. 10 dni. Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wyjaśnił, że konstrukcja mnicha, tj. wylotu wód dołowych z osadnika Ws-13 nie jest przystosowana do regulacji poziomu napełnienia osadnika i dlatego osadnik nie nadaje się do pełnienia funkcji zbiornika retencyjnego.

(akta kontroli str. 293, 308)

W operacie wodnoprawnym podniesiono brak zasadności budowy instalacji odsalającej dla KWK „Knurów-Szczygłowice” (powołując się na ekspertyzę dla Ministra Gospodarki z 2001 r.), wysokie koszty dostępnych metod utylizacji wód, niezadowalającą efektywność techniczno-ekonomiczną półtechnicznej doświadczalnej instalacji do zateżniania wód zasolonych KWK Knurów-Szczygłowice oraz ekonomicznie nieuzasadnione (dla kopalni) wyeliminowanie nadmiernych ilości soli do poziomu normatywnego (chlorki poniżej 1 000 mg/l, a siarczany do 500 mg/l) i wskazano na możliwość zastosowanie odstępstwa w przypadku nieosiągnięcia w wodach powierzchniowych poniżej miejsca zrzutu sumy chlorków i siarczanów do 1 000 mg/l pod warunkiem niepowodowania szkód w środowisku i nieutrudnienia korzystania z wód przez innych użytkowników.

(akta kontroli str. 324-325)

W operacie wodnoprawnym przyjęto, że odprowadzane wody dołowe o ponadnormatywnej zawartości zanieczyszczeń chlorkami (30 000 mg/l przy dopuszczalnym poziomie do 1 000 mg/l) i siarczanami (1 500 mg/l przy dopuszczalnym poziomie do 500 mg/l), przy jednoczesnym braku możliwości

spełnienia warunku sumarycznego stężenia chlorków i siarczanów do 1 000 mg/l w punkcie pełnego wymieszania, nie spowodują szkód w środowisku, ani nie utrudnią korzystania z wód przez innych użytkowników, a korzystanie z wód określone we wniosku o wydanie pozwolenia wodnoprawnego nie spowoduje pogorszenia stanu wód i ekosystemów od nich zależnych. Powyższe zapisy Dyrektor KWK 'Knurów-Szczygłowice' uzasadnił faktem przeprowadzenia w operacie analizy wpływu odprowadzanych wód dołowych na środowisko naturalne. Powołał się także na opracowanie „Studium ochrony wód rzeki Kłodnicy, Bierawki i Nacyny w aspekcie minimalizacji wpływu odprowadzanych wód dołowych z kopalń Kompani Węglowej SA”³⁵, które obejmowało wpływ odprowadzanych z KWK „Knurów-Szczygłowice” wchodzącej w tym okresie w skład Kompanii Węglowej SA, w którym to opracowaniu także te kwestie zostały przeanalizowane. W uzasadnieniu odstępstwa w punkcie 12.2 operatu wodnoprawnego powołano się na także na ww. opracowanie, zgodnie z którym, minimalizacja samego zasolenia w ich wodach nie poprawi ich stanu i potencjału ekologicznego. Wykonane w ramach opracowania badania biologiczne cieków powierzchniowych „wskazują ewidentny brak wpływu podwyższonej zawartości chlorków i siarczanów na życie biologiczne”. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że wszystkie cieki mają zły lub słaby potencjał ekologiczny bez względu na zawartość chlorków i siarczanów. Czynniki decydującymi o tym są elementy biologiczne i fizykochemiczne (zanieczyszczenia organiczne). Zapisano także, że rozbudowa zakładu odsalania Dębieńsko nie wpłynie na zmianę stanu rzek w zakresie elementów biologicznych.

(akta kontroli str. 294, 308, 404-406)

W toku prowadzonego postępowania o wydanie pozwolenia wodnoprawnego Spółka została trzykrotnie wezwana przez organ wydający pozwolenie wodnoprawne do uzupełnienia wniosku lub złożenia wyjaśnień. W jednym przypadku uzupełnienia dotyczyły braków formalnych wniosku, a w dwóch przypadkach konieczności złożenia dodatkowych wyjaśnień, uzupełnień w trybie art. 50 kpa.

W styczniu 2020 r. Spółka została poinformowana przez organ właściwy do wydania pozwolenia wodnoprawnego m.in. o niespełnieniu wymogów określonych dla operatu wodnoprawnego w art. 409 ust. 1, ust. 2 i ust. 4 prawa wodnego, a następnie wezwana do uzupełnienia i złożenia wyjaśnień dotyczących złożonego wniosku (w lutym 2020 r.). Braki dotyczyły m.in. konieczności określenia rodzaju urządzeń pomiarowych, doprecyzowania całkowitego zasięgu oddziaływania zamierzonego korzystania z wód, sprecyzowania obowiązków wobec osób trzecich, uzupełnienia ustaleń wynikających z planu zarządzania ryzykiem powodziowym i ustawy o ochronie przyrody, sprecyzowania wpływu planowanego korzystania z wód na realizację celów środowiskowych dla właściwych wód powierzchniowych i podziemnych, uszczegółowienia sposobu postępowania w przypadku awarii, określenia zakresu i częstotliwości badań powyżej i poniżej miejsca zrzutu oraz dołączenia opisu przedsięwzięć i działań niezbędnych dla spełnienia warunków, o których mowa w art. 68 prawa wodnego.

JSW S.A. złożyła wymagane wyjaśnienia i uzupełnienia operatu wodnoprawnego, w tym m.in. przedstawiła działania prośrodowiskowe, o których mowa w art. 68 ustawy prawo wodne, obejmujące ograniczenie ilości dopływu wód silnie zasolonych do wyrobisk z wykorzystaniem metod górniczo-geologicznych, oczyszczanie wód z zawiesiny w chodnikach wodnych i w osadnikach powierzchniowych oraz bieżące prowadzenie zabiegów hydrotechnicznych zapobiegających wystąpieniu podtopień, zalewisk i innych zjawisk związanych z zaburzeniem spływu wód powierzchniowych

³⁵ Wykonane przez konsorcjum firm LEMTECH Konsulting Sp. z o.o. i Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska Sp. z o.o.

i podziemnych. Jednocześnie JSW S.A. wskazała na brak możliwości retencji wód oraz osiągnięcia stężenia nie większego niż 1 g/l sumarycznej zawartości chlorków i siarczanów w miejscu pełnego wymieszania oraz określiła czas i miejsce pomiarów powyżej i poniżej miejsca zrzutu (raz na dwa miesiące, 10 m powyżej i 500 m poniżej).

(akta kontroli str. 325-326, 348-357)

W odpowiedzi na drugie wezwanie (z marca 2020 r.) w trybie art. 50 § 1 kpa, Spółka zaakceptowała uwagi i wnioski strony postępowania – OPZW w Katowicach dotyczące m.in. partycypacji w kosztach zarybiania.

(akta kontroli str. 346-347)

1.4. Decyzja z dnia 1 czerwca 2020 r.³⁶ obejmowała wprowadzanie, przez JSW S.A. w ramach prowadzonej na terenie KWK „Knurów-Szczygłowice” w Knurowie działalności, do wód rzeki Bierawki w km 38+100 istniejącym wylotem WF ścieków przemysłowych stanowiących wody zasolone z odwodnienia zakładu górniczego (wody z dopływu naturalnego, zużyte „wody technologiczne” i odcieki z lokowania odpadów) z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów o maksymalnym przepływie do 0,14 m³/s, średnim zrzucie dobowym do 5 500 m³/d i dopuszczalnym rocznym do 1 800 000 m³/r, o dopuszczalnej zawartości chlorków do 30 000 mg Cl/l oraz siarczanów do 1 500 mg SO₄/l. W pozwoleniu wodnoprawnym określono m.in. przewidywany sposób i efekt oczyszczania ścieków przemysłowych (wstępnie oczyszczane z zawiesiny w chodnikach na poziomach 650 m i 850 m ścieki kierowane do osadnika Ws-13, a następnie podziemnymi rurociągami do otwartego kolektora i wprowadzane do rzeki), termin, sposób i zakres pomiarów ilości i jakości ścieków (przepływomierz, praca pomp, badania co dwa miesiące na wylocie z osadnika), opis i lokalizację wylotu (w tym dane geodezyjne w układzie PL-ETRF2000) oraz sposób postępowania w przypadku m.in. zatrzymania działalności lub awarii istotnych urządzeń. W decyzji wskazano przedsięwzięcia i działania niezbędne dla spełnienia warunków, o których mowa w art. 68 prawa wodnego oraz działania łagodzące skutki negatywnego oddziaływania (zgodne z uzupełnieniem wniosku przez Spółkę) wraz z uzasadnieniem i wskazaniem korzyści działań kopalni (niezbędność dla zrównoważonego rozwoju społecznego, nadrzędny interes społeczny, gwarancja bezpieczeństwa energetycznego kraju oraz znaczenie kopalni na rynku pracy, negatywne uwarunkowania techniczne i nieproporcjonalnie wysokie koszty innych działań). W pozwoleniu wodnoprawnym zobowiązano JSW S.A. do: utrzymywania w należyтым stanie technicznym osadnika, otwartego koryta zrzutowego, wylotu i koryta na odcinku 5 m powyżej i 10 m poniżej; monitorowania jakości wód rzeki Bierawki – pomiary 10 m powyżej i 500 m poniżej zrzutu, raz na dwa miesiące; zawarcia (w terminie do siedmiu miesięcy od otrzymania decyzji) ugody z OPZW w Katowicach w zakresie partycypacji w kosztach zarybiania, przekazywania OPZW w Katowicach wyników pomiarów ilości i jakości ścieków – dwa razy do roku oraz informowania o istotnych awariach. Decyzja zawierała uzasadnienie faktyczne i prawne oraz pouczenie o prawie wniesienia odwołania.

Ww. dane w zakresie ilości i jakości ścieków wprowadzonych do wód powierzchniowych, częstotliwości i sposobu dokonywania pomiarów ilości i jakości ścieków oraz miejsca poboru próbek do badania, jak również w zakresie opisu przedsięwzięć i działań mających na celu łagodzenie skutków negatywnych oddziaływań na środowisko wodne oraz obowiązki nałożone na Spółkę w związku z wykonywaniem pozwolenia, określone w decyzji, były zgodne z wnioskiem o wydanie pozwolenia wodnoprawnego lub jego uzupełnieniami.

(akta kontroli str. 323-451)

³⁶ Pozwolenie wodnoprawne nr GL.RUZ.421.220.2019.AT/TS.

1.5. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły przypadki odmowy wydania pozwolenia wodnoprawnego/zintegrowanego dla kopalń JSW S.A.

(akta kontroli str. 10,13, 469)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Spółka zgodnie z przepisami prawa podejmowała działania w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych. Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Spółki w powyższym zakresie.

OBSZAR

2. Realizacja obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych/zintegrowanych oraz podejmowanie działań w celu ograniczenia negatywnych skutków oddziaływań na środowisko wodne.

2.1. W pozwoleniu wodnoprawnym z 2017 r., udzielonym Spółce na wprowadzanie nadmiaru wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice, istniejącym wylotem W-1, do potoku Książenickiego w zlewni rzeki Bierawki określono maksymalną ilość godzinową $Q_{max/h}$ - 600 m³, ilość średnią dobową $Q_{sr/d}$ - 6 500 m³ oraz maksymalną roczną $Q_{max/rok}$ - 2 372 500 m³ odprowadzanych ścieków³⁷.

Na podstawie zestawienia pracy urządzeń pomiarowych ustalono, że do potoku Książenickiego odprowadzono:

- w 2020 r. łącznie 2 075 742 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 5 671,43 m³,
- w 2021 r. łącznie 2 317 602 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 6 349,59 m³,
- w 2022 r. łącznie 2 317 226 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 6 348,56 m³,
- w 2023 r. łącznie 1 806 945 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 4 950,53 m³.

Tym samym Spółka przestrzegała warunków dotyczących ilości wód dołowych wprowadzonych do wód powierzchniowych określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z 2017 r. i w latach 2020-2023 nie wystąpiły przypadki przekroczenia wymogów określonych w ww. pozwoleniu.

(akta kontroli str. 446-448)

W pozwoleniu wodnoprawnym z 2017 r., udzielonym Spółce na wprowadzanie nadmiaru wód dołowych z Rejonu szybów Głównych KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do cieku Czarnawka określono maksymalną ilość godzinową $Q_{max/h}$ - 400 m³, ilość średnią dobową $Q_{sr/d}$ - 1 000 m³ oraz maksymalną roczną $Q_{max/rok}$ - 365 000 m³ odprowadzanych ścieków³⁸.

Na podstawie zestawienia pracy urządzeń pomiarowych ustalono, że do cieku Czarnawka odprowadzono:

- w 2020 r. łącznie 362 432,5 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 990,25 m³,
- w 2021 r. łącznie 362 978 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 994,46 m³,

³⁷ Pozwolenie wodnoprawne nr 2061/OS/2017, zmienione decyzją nr 4207/OS/2017.

³⁸ Pozwolenie wodnoprawne nr 1453/OS/2017.

- w 2022 r. łącznie 359 486,1 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 984,89 m³,
- w 2023 r. łącznie 363 268,3 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 995,26 m³,

Tym samym Spółka przestrzegała warunków dotyczących ilości wód dołowych wprowadzonych do wód powierzchniowych określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z 2017 r. i w latach 2020-2023 nie wystąpiły przypadki przekroczenia wymogów określonych w ww. pozwoleniu.

(akta kontroli str. 448-449)

W pozwoleniu wodnoprawnym z 2020 r., udzielonym Spółce na wprowadzanie do wód rzeki Bierawki, istniejącym wylotem WF, ścieków przemysłowych stanowiących wody zasolone z odwodnienia zakładu górniczego z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów KWK „Knurów-Szczygłowice” określono ilość maksymalną sekundową $Q_{max/s}$ - 0,14 m³, średni zrzut dobowy $Q_{sr/d}$ – 5 500 m³ i dopuszczalny zrzut roczny $Q_{dop/r}$ – 1 800 000 m³/r odprowadzanych ścieków³⁹.

Na podstawie zestawienia pracy urządzeń pomiarowych ustalono, że Spółka w latach 2020-2022 przestrzegała warunków dotyczących ilości wód dołowych wprowadzonych do wód powierzchniowych określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z 2020 r. i odprowadziła do rzeki Bierawki:

- w 2020 r. łącznie 1 794 335 m³, a średni zrzut dobowy wyniósł 4 902,55 m³,
- w 2021 r. łącznie 1 797 755,5 m³, a średni zrzut dobowy wyniósł 4 925,36 m³,
- w 2022 r. łącznie 1 799 049,99 m³, a średni zrzut dobowy wyniósł 4 928,9 m³.

(akta kontroli str. 451)

W 2023 r. Spółka odprowadziła do rzeki Bierawki ścieki w ilości przekraczającej dopuszczalny zrzut roczny, określony w pozwoleniu wodnoprawnym z 2020 r., a tym samym naruszyła warunki pozwolenia, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Ponadto w pozwoleniu wodnoprawnym z 2015 r., udzielonym Spółce na wprowadzanie wód pochodzących z odwodnienia obudowy szybu V KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów, poprzez istniejący wylot, do cieku bez nazwy, mającego ujście do cieku Knurówka, określono tylko maksymalną ilość godzinową $Q_{max/h}$ - 10,20 m³ odprowadzanych ścieków⁴⁰.

Na podstawie zestawienia pracy urządzeń pomiarowych ustalono, że do cieku bez nazwy odprowadzono:

- w 2020 r. łącznie 26 478 m³ wód dołowych, ilość średnia dobową wyniosła 72,34 m³, a godzinową 3,01 m³,
- w 2021 r. łącznie 53 227 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 145,83 m³, a godzinową 6,08 m³,
- w 2022 r. łącznie 37 588 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 102,98 m³, a godzinową 4,29 m³,
- w 2023 r. łącznie 34 129 m³ wód dołowych, a ilość średnia dobową wyniosła 93,5 m³, a godzinową 3,9 m³,

Tym samym Spółka przestrzegała warunków dotyczących ilości wód dołowych wprowadzonych do wód powierzchniowych określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z 2017 r. i w latach 2020-2023 nie wystąpiły przypadki przekroczenia wymogów określonych w ww. pozwoleniu.

(akta kontroli str. 450-451)

³⁹ Pozwolenie wodnoprawne nr GL.RUZ.421.220.2019.AT/TS.

⁴⁰ Pozwolenie wodnoprawne nr 2297/OS/2015, zmieniona decyzją nr GL.RUZ.421.10.2018.KM.

2.2 W okresie objętym kontrolą Spółka przestrzegała warunków dotyczących nieprzekraczania dopuszczalnych ilości substancji zanieczyszczających znajdujących się w wodach dołowych wprowadzonych do wód powierzchniowych określonych w poszczególnych pozwoleniach wodnoprawnych, a wszystkie badania wód dołowych wykonane zostały w akredytowanym laboratorium.

W obowiązującym w latach 2020-2023 pozwoleniu wodnoprawnym na wprowadzanie do potoku Książenickiego w km 0+900 wód z odwodnienia zakładu górniczego JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice określono limity chlorków na poziomie do 26 500 mg/l oraz siarczanów na poziomie do 700 mg/l, tj. odpowiednio o 25 500 mg/l i 200 mg/l więcej niż poziom wynikający z rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

Analizie poddano 24 przedłożone do kontroli wyniki pomiarów jakości zrzucanych wód kopalnianych. Uwzględniając niepewność pomiaru, wszystkie wyniki pomiarów chlorków i siarczanów były poniżej norm określonych w pozwoleniu wodnoprawnych. Najniższe stężenia chlorków i siarczanów wyniosły 2 822 mg Cl/l i 80,7 mg SO₄/l, najwyższe 19 147 mg Cl/l i 653,1 mg SO₄/l, a średnie⁴¹ stężenia chlorków i siarczanów w poszczególnych latach wyniosły: 8 797,83 mg Cl/l i 355,05 mg SO₄/l w 2020 r., 3 497 mg Cl/l i 147,83 mg SO₄/l w 2021 r., 6 140,83 mg Cl/l i 147,62 mg SO₄/l w 2022 r. oraz 4 397 mg Cl/l i 124,42 mg SO₄/l w 2023 r.

(akta kontroli str. 446-447)

W obowiązujących w latach 2020-2023 pozwoleniach wodnoprawnych na wprowadzanie do wód powierzchniowych wód z odwodnienia zakładu górniczego JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów określono następujące limity:

- dla wód wprowadzanych do cieku Czarnawka w km 0+790 na poziomie do 9 500 mg Cl/l i do 1 500 mg SO₄/l, tj. odpowiednio o 8 500 mg/l i 1 000 mg/l więcej niż norma z rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego;
- dla wód wprowadzanych do rzeki Bierawki w km 38+100 na poziomie do 30 000 mg Cl/l i do 1 500 mg SO₄/l, tj. odpowiednio o 29 000 mg/l i 1 000 mg/l więcej niż norma z rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego;

oraz dla wód pochodzących z odwodnienia obudowy szybu V Ruchu „Knurów” wprowadzanych do wód cieku powierzchniowego bez nazwy w km 0+380 mającego ujście do cieku Knurówka w km 4+990 na poziomie do 1 000 mg Cl/l i do 500 mg SO₄/l, tj. na poziomie wartości wskazanych w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

Analizie poddano 72 przedłożone do kontroli wyniki pomiarów jakości zrzucanych wód. Uwzględniając niepewność pomiaru, wszystkie wyniki pomiarów chlorków i siarczanów były poniżej wartości określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

Stężenia chlorków i siarczanów w wodach wprowadzanych do cieku Czarnawka wyniosły od 5 063 do 9 489 mg Cl/l i od <10 do 996,80 mg SO₄/l, a średnie⁴² stężenia chlorków i siarczanów w poszczególnych latach wyniosły: 8 328,33 mg Cl/l i 527,42 mg SO₄/l w 2020 r., 7 446,67 mg Cl/l i 409,72 mg SO₄/l w 2021 r., 8 754,83 mg Cl/l i 452,18 mg SO₄/l w 2022 r. oraz 9 249,50 mg Cl/l i 604,30 mg SO₄/l w 2023 r.

Stężenia chlorków i siarczanów w wodach wprowadzanych do rzeki Bierawki wyniosły od 6 246 do 16 067 mg Cl/l i od 336 do 1 102 mg SO₄/l, a średnie⁴³ stężenia chlorków

⁴¹ Średnia arytmetyczna z wszystkich badań w danym roku kalendarzowym.

⁴² Średnia arytmetyczna z wszystkich badań w danym roku kalendarzowym.

⁴³ Jw.

i siarczanów w poszczególnych latach wyniosły: 9 352,33 mg Cl/l i 831,33 mg SO₄/l w 2020 r., 10 276,33 mg Cl/l i 523,20 mg SO₄/l w 2021 r., 10 155 mg Cl/l i 588,10 mg SO₄/l w 2022 r. oraz 11 035,33 mg Cl/l i 641,92 mg SO₄/l w 2023 r.

Stężenia chlorków i siarczanów w wodach wprowadzanych do cieku bez nazwy mającego ujście do cieku Knurówka wyniosły od 28,63 do 75,97 mg Cl/l i od 86,80 do 211,90 mg SO₄/l, a średnie⁴⁴ stężenia chlorków i siarczanów w poszczególnych latach wyniosły: 36,04 mg Cl/l i 115,20 mg SO₄/l w 2020 r., 32,73 mg Cl/l i 94,15 mg SO₄/l w 2021 r., 36,47 mg Cl/l i 106,03 mg SO₄/l w 2022 r. oraz 43,13 mg Cl/l i 107,72 mg SO₄/l w 2023 r.

(akta kontroli str. 448-449)

2.3 W okresie objętym kontrolą Spółka przestrzegała warunków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, dotyczących częstotliwości i sposobu dokonywania pomiarów ścieków oraz miejsca poboru próbek do badania, przy czym w żadnym z pozwoleń nie została zobowiązana do pomiarów ścieków w miejscu wylotu z częstotliwością większą niż minimum wynikające z rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, tj. jeden raz na dwa miesiące, w regularnych odstępach czasu, w tym samym miejscu. Wszystkie badania wykonało akredytowane laboratorium metodą przewidzianą w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice była zobowiązana do wykonywania pomiarów jakości wód:

- z odwodnienia zakładu górniczego wprowadzanych do potoku Książenickiego z częstotliwością jeden raz na dwa miesiące;
- potoku Książenickiego przed i za wylotem wód z odwadniania zakładu górniczego z częstotliwością jeden raz na dwa miesiące;
- dopływających do wyrobisk górniczych nie rzadziej niż raz w roku.

Analizie poddano 96 przedłożonych do kontroli wyników badań laboratoryjnych wykonanych w latach 2020-2023, w tym 24 wyniki pomiarów jakości wód dołowych w osadniku, po 24 badania wód potoku Książenickiego przed i za zrzutem wód dołowych, 24 wyniki pomiarów jakości wód potoku Książenickiego przed zrzutem wód z rowu W-R-01 oraz 38 badań wód dopływających do wyrobisk górniczych. Pomiary średniodobowych próbek wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego oraz wód potoku Książenickiego przed i za zrzutem wód dołowych oraz przed zrzutem z rowu W-R-01 wykonywano stale w tych samym miejscu.

Ww. badania przeprowadzano co dwa miesiące (średnio co 61 dni), jednak wystąpiły przypadki poboru próbek w nieregularnych odstępach czasu, co przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Pomiary wód dopływających do wyrobisk górniczych wykonywano z częstotliwością określoną w pozwoleniu wodnoprawnym. W latach 2020-2023 łącznie wykonano badania 38 próbek z poziomów 450, 650, 850 i 1050.

(akta kontroli str. 446-447)

KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów była zobowiązana do wykonywania następujących pomiarów jakości wód:

- z odwodnienia zakładu górniczego wprowadzanych do cieku Czarnawka z częstotliwością raz na dwa miesiące, w regularnych odstępach czasu, stale w tym samym miejscu, tj. na wylocie z osadnika Ws-9 oraz do ewidencjonowania tych pomiarów w formie pisemnej;

⁴⁴ Jw.

- ścieków przemysłowych, stanowiących wody zasolone z odwodnienia zakładu górniczego, wprowadzanych do rzeki Bierawki z częstotliwością nie mniejszą niż jeden raz na dwa miesiące, w regularnych odstępach czasu w ciągu roku, stale w tym samym miejscu reprezentatywnym, tj. na wylocie z osadnika Ws-13 oraz do analizy wód rzeki Bierawki 100 m powyżej punktu zrzutu ścieków i 500 m poniżej punktu zrzutu ścieków z częstotliwością nie mniejszą niż raz na dwa miesiące;
- wód pochodzących z odwodnienia obudowy szybu V Ruchu "Knurów" wprowadzanych do wód cieku powierzchniowego bez nazwy mającego ujście do cieku Knurówka zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków przy wprowadzaniu ścieków.

Analizie poddano 120 wyników badań laboratoryjnych wykonanych w latach 2020-2023, w tym 24 badania wód wprowadzanych do cieku Czarnawka, 24 badania wód wprowadzanych do rzeki Bierawki, po 24 badania wód rzeki Bierawki przed i za zrzutem wód dołowych oraz 24 pomiary wód wprowadzanych do cieku bez nazwy mającego ujście do cieku Knurówka. Wszystkie pomiary średniodobowych próbek wód wskazanych powyżej wykonywano stale w tych samych miejscach.

(akta kontroli str. 448-451)

Ww. badania przeprowadzano co dwa miesiące (średnio co 61 dni), jednak wystąpiły przypadki poboru próbek w nieregularnych odstępach czasu, co przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

2.4. Głównym przedsięwzięciem Spółki dla ograniczenia skutków negatywnych oddziaływań zasolonych wód dołowych odpompowywanych z wchodzących w jej skład kopalń jest, zrealizowany przed okresem objętym kontrolą, system retencyjno-dozujący „Olza”⁴⁵, do którego trafiają wody zasolone z kopalń JSW S.A.: KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie” w Jastrzębiu-Zdroju i KWK „Pniówek” w Pawłowicach, a także wody zasolone ujmowane z rowów opaskowych odwadniających składowiska odpadów górniczych w Jastrzębiu-Zdroju i w Pawłowicach⁴⁶ oraz system odsalania „Debieńsko” w Czerwionce-Leszczynach, do którego trafiają wody z JSW S.A. KWK Budryk.

Funkcjonowanie systemu „Olza” polega na ograniczeniu ilości odprowadzanych zasolonych wód dołowych z kopalń w okresie niskich przepływów rzeki Odry, a nawet całkowite zatrzymanie odprowadzania i wykorzystanie w tym czasie pojemności retencyjnej zbiorników działających w systemie „Olza”.

System składał się z kolektora „Olza”, który stanowił sieć rurociągów o łącznej długości ok. 83 km, osadników powierzchniowych, pełniących w razie potrzeby również funkcje retencyjne, pompowni przetłaczających wody z osadników ruchów górniczych poszczególnych kopalń do kolektora. Urządzeniem wodnym zapewniającym działanie całego systemu był wylot do rzeki Odry w km 28+626, wykonany w postaci rurociągu umieszczonego w dnie rzeki. Z rurociągu, w sposób ciągły, za pośrednictwem 51 dysz wprowadzane były do rzeki Odry zasolone wody pochodzące z zakładów górniczych.

Odprowadzanie wód zgromadzonych w retencji następuje dopiero po opadach i w warunkach odpowiednio dużego przepływu rzeki Odry. Pojemność retencyjna systemu „Olza” wynosi obecnie ok. 851 tys. m³, co pozwala na 33 dniowy okres retencjonowania wód w czasie suszy. Wprowadzanie zasolonych wód dołowych systemem „Olza” do rzeki Odry jest ściśle dostosowywane do wielkości przepływu

⁴⁵ Zwany także kolektorem „Olza”, którego operatorem jest wchodzące w skład Grupy Kapitałowej JSW S.A. Przedsiębiorstwo Gospodarki Wodnej i Rekultywacji S.A. w Jastrzębiu Zdroju, zwany dalej PGWiR.

⁴⁶ Do kolektora „Olza” doprowadzane są także wody słone z kopalń Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. (dwie kopalnie) oraz kopalni zespolonej wchodzącej w skład Polskiej Grupy Górniczej SA.

oraz do stężenia soli w rzece przed miejscem dozowania wód. System „Olza” jest sterowany i monitorowany przez system informatyczny, z wykorzystaniem aplikacji internetowych. Wszystkie dane dotyczące pracy pompowni, zasolenia rzeki przed i po dozowaniu oraz dane dotyczące stopnia zasolenia i ilości odprowadzonej słonej wody do rzeki Odry są rejestrowane i archiwizowane. PGWiR monitoruje stan Odry, korzystając z internetowego dostępu do pomiarów rzek dokonywanych zarówno na terenie Republiki Czeskiej, jak i na terenie Polski. Natężenia przepływu Odry i Olzy odczytywane są z czeskich stacji monitoringowych w Bohuminie i w Vernowicach. Stężenie jonów Cl i SO₄ przed dozowaniem obliczane jest w oparciu o pomiary konduktywności w Godowie na rzece Olzie i w Chałupkach na rzece Odrze. Kontrola zasolenia Odry po dozowaniu zasolonych wód dołowych prowadzona jest poprzez stację monitoringową w Krzyżanowicach. Funkcje retencyjno-dozujące oparte na precyzyjnym monitoringu pozwalają zmniejszyć maksymalne stężenia soli w Odrze do poziomu 60% wartości dopuszczalnych.

Do obsługiwanego przez PGWiR systemu odsalania „Dębieńsko” doprowadzane są silnie zasolone wody z JSW S.A. KWK Budryk, gdzie w wyniku odsalania wód z wykorzystaniem procesów termicznych, odwróconej osmozy i krystalizacji uzyskuje się wysokojakościową, warzoną sól spożywczą i sól przemysłową. Produkcja soli w 2023 r. wyniosła 63,5 tys. ton. Problemem systemu odsalania „Dębieńsko” jest jego zły stan techniczny wynikający z ponad 30-letniej pracy i konieczność poniesienia wysokich kosztów jego modernizacji. Działalność PGWiR jest przedmiotem odrębnej kontroli NIK.

(akta kontroli str. 128-131, 469-470)

W pozwoleniach wodnoprawnych dotyczących odprowadzania wód dołowych bezpośrednio do cieków powierzchniowych wydanych dla KWK Knurów-Szczygłowice wskazano przedsięwzięcia służące łagodzeniu/ograniczeniu skutków negatywnych oddziaływań na środowisko wodne, o których mowa w art. 68 ustawy Prawo wodne, tj. ograniczanie dopływu wód silnie zasolonych do wyrobisk podziemnych, oczyszczanie wód podziemnych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury Kopalni takich jak chodniki wodne przy pompowniach głównego odwadniania czy powierzchniowe osadniki wód dołowych, a także bieżące prowadzenie zabiegów hydrotechnicznych w celu zapobiegania wystąpieniu podtopień i zalewisk.

(akta kontroli str. 22-78, 115, 123, 470)

System odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowice, będącej jedyną kopalnią JSW S.A., która odprowadzała zasolone wody bezpośrednio do cieków powierzchniowych na podstawie posiadanych pozwoleń wodnoprawnych” jest podzielony na dwa ruchy i składał się z następujących elementów:

I. Ruch Knurów – w którym wody dołowe są odprowadzane ze studni depresyjnych w rejonie szybu V (Bojków) oraz z pompowni głównego odwadniania.

Wody ze studni depresyjnych w rejonie szybu V, obniżających zwierciadło wód czwartorzędowych wokół szybu oraz ograniczających ilości wody dopływającej do szybu są odprowadzane do cieku powierzchniowego bez nazwy w km 0+380, mającego ujście do cieku Knurówka w km 4+990 w ilości około 0,1 m³/min.

Ruch Knurów posiada trzy pompownie głównego odwadniania: na poziomie 550 m, na poziomie 650 m i na poziomie 850 m. Pompownia głównego odwadniania na poziomie 550 m odprowadza wody z poziomów 350 m, 450 m, 550 m i 850 m na powierzchnię, do osadnika Ws-9. Z osadnika woda (tzw. woda z Rejonu Szybów Głównych) odprowadzana jest poprzez ciek Czarnawka w km 0+790 do rzeki Bierawki. Ilość odprowadzanych wód - około 0,7 m³/min. Na powierzchni okresowo część wód z pompowni na poz. 550 m może być wykorzystywana do celów

przemysłowych - do zasilania Zakładu Przeróbki Mechanicznej Węgla.

Pompownia głównego odwadniania na poziomie 650 m odprowadza wody z poziomów 650 m i 850 m na powierzchnię do osadnika Ws-13, skąd (tzw. woda z Rejonu Szybów Foch) odprowadzana jest wylotem WF do rzeki Bierawki w km 38+100. Ilość odprowadzanych wód - około 3,5 m³/min.

Pompownia głównego odwadniania na poziomie 850 m odprowadza wodę z poziomu 850 m do pompowni głównego odwadniania na poz. 650 m oraz do pompowni głównego odwadniania na poz. 550 m.

II. Ruch Szczygłowice - posiadający jedną pompownię głównego odwadniania na poziomie 450 m, która odprowadza wody z poziomów 350 m, 450 m, 650 m, 850 m i 1050 m do osadnika wód dołowych - północnego i południowego, a następnie wylotem W-1 do Potoku Książenickiego w km 0+900, a następnie do rzeki Bierawki. Ilość odprowadzanych wód - około 3,4 m³/min. Część wód dołowych wykorzystywana jest w procesach technologicznych na dole kopalni m.in. jako składnik mieszaniny służącej do uszczelniania zrobów ścian i zbędnych wyrobisk w ramach profilaktyki przeciwpożarowej. Na powierzchni wody dołowe mogą być wykorzystywane do celów przemysłowych - do zasilania Zakładu Przeróbki Mechanicznej Węgla.

Wody dołowe, przed odprowadzeniem ich na powierzchnię przez urządzenia dołowych pompowni głównych są gromadzone w tzw. chodnikach wodnych, tj. wyrobiskach podziemnych, w których następuje wstępny proces wytrącania zawiesiny stałej. Proces ten jest kontynuowany w osadnikach powierzchniowych, przed odprowadzeniem wód do cieków powierzchniowych, co umożliwia realizowanie działań prośrodowiskowych o których mowa w art. 68 ustawy prawo wodne, co zostało opisane w punkcie 1.3 niniejszego wystąpienia pokontrolnego, jako realizacja wymagań pozwoleń wodnoprawnych w zakresie oczyszczanie wód z zawiesiny w chodnikach wodnych i w osadnikach powierzchniowych. Osadnik wód dołowych Ws-13 o pojemności użytkowej 34 500 m³ nie ma jednak możliwości retencjonowania wód dołowych dla złagodzenia skutków oddziaływania tych wód na cieki powierzchniowej, co zostało także opisane w punkcie 1.3. KWK „Knurów-Szczygłowice” rozpoczęła w 2024 r. proces inwestycyjny znacznego zwiększenia możliwości retencji zbiorników powierzchniowych dla obu ruchów, co opisano w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli str. 115, 117-121, 122A-127A, 468-469)

JSW S.A. KWK Knurów-Szczygłowice okresie objętym kontrolą, nie zrealizowała przedsięwzięć służących łagodzeniu/ograniczeniu skutków negatywnych oddziaływań na środowisko wodne, które nie były ujęte w pozwoleniach wodnoprawnych, natomiast w 2024 r. rozpoczęła realizację przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z retencjonowaniem, kontrolowanym zrzutem i zagospodarowaniem zasolonych wód dołowych:

I. Na Ruchu Knurów rozpoczęto realizację dwóch przedsięwzięć:

1. „Adaptacja dwóch istniejących osadników zlokalizowanych w rejonie Szybów Foch (Ws-24 i Ws-25) do wykorzystania jako osadniki i zbiorniki retencyjne wód dołowych”. Przewidywana pojemność retencyjna 93 tys. m³ - co wystarczy na około 17 dni retencji wód dołowych. Przedsięwzięcie zostało podzielone na dwa zadania.

- Zadanie 1: Budowa systemu retencji wód dołowych z Rejonu Szybów Foch KWK „Knurów-Szczygłowice”. Zakres zadania obejmuje: wykonanie rurociągów umożliwiających zrzut wód do osadników Ws-24 i Ws-25, wykonanie pompowni umożliwiającej pompowanie wód dołowych z osadników do rurociągu przesyłowego, wykonanie przyłącza elektrycznego do zasilania pompowni. W dniu 11 września 2024 r. kopalnia zawarła umowę (nr e-Ru 122401295) z Przedsiębiorstwem Budowy

Szybów S.A. (Grupa Kapitałowa JSW S.A.) na wykonanie kompletnej dokumentacji projektowo- kosztorysowej wraz z uzyskaniem wszelkich niezbędnych decyzji, pozwoleń i uzgodnień dla przedsięwzięcia - budowa systemu retencji wód dołowych z Rejonu Szybów FOCH KWK „Knurów-Szczygłowie” Ruch Knurów.

- Zadanie 2: Budowa rurociągu przesyłowego z osadników Ws-24 i Ws-25 do punktu zrzutu. Zakres zadania obejmuje budowę rurociągu i obiektów towarzyszących. Aktualnie trwa procedura udzielenia zamówienia Przedsiębiorstwu Budowy Szybów S.A. obejmującego realizację dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem decyzji na budowę.

2. „Utworzenie zbiornika retencyjnego na terenie przylegającym do osadnika Ws-13”. Przewidywana pojemność retencyjna 150 tys. m³ - co wystarczy na około 30 dni retencji. Teren objęty planowanym przedsięwzięciem należy do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa⁴⁷. Kopalnia prowadzi działania zmierzające do zakupu od KOWR terenu potrzebnego do realizacji przedsięwzięcia. KOWR zlecił wykonanie wyceny nieruchomości. Po wykonaniu wyceny, nieruchomość zostanie wystawiona na sprzedaż.

II. Na Ruchu Szczygłowie rozpoczęto realizację przedsięwzięcia: „Budowa systemu retencjonowania i wykorzystania wód dołowych z Ruchu Szczygłowie KWK „Knurów-Szczygłowie”.

Przedsięwzięcie polega na adaptacji istniejącego osadnika 13C na potrzeby retencjonowania wód dołowych. Przewidywana pojemność retencyjna 500 tys. m³ - co wystarczy na około 60 dni retencji. Zakres zadania obejmuje: budowę przepompowni wraz z rurociągami do przerzutu wód dołowych z osadników W-16 do osadnika mułowego 13C, dostosowanie osadnika 13C do retencjonowania i odprowadzania wód do rzeki Bierawki, budowę przepompowni umożliwiającej przerzut wód z osadnika 13 C do rurociągu doprowadzającego wodę przemysłową z zalewiska W-11 do kopalni. W dniu 14 sierpnia 2024 r. kopalnia zawarła umowę ze specjalistycznym przedsiębiorstwem na wykonanie zadania. Umowa przewiduje wykonanie zadania w 2 etapach.

- Etap I - wykonanie dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji i pozwoleń.
- Etap II - budowa systemu retencjonowania i wykorzystania wód dołowych.

Koszt realizacji zadania wynosi: 20 970 692,68 zł.

W okresie objętym kontrolą Kopalnia nie poniosła kosztów związanych z realizacją przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z retencjonowaniem, kontrolowanym zrzutem, odsalaniem i zagospodarowaniem zasolonych wód dołowych, natomiast realizacja rozpoczętych przedsięwzięć jest finansowana ze środków własnych.

Realizacja powyższych przedsięwzięć umożliwi znaczne, porównywalne z efektami oddziaływania kolektora „Olza”, złagodzenie skutków odprowadzania wód podziemnych z KWK „Knurów-Szczygłowie” do cieków powierzchniowych.

Przewidywane terminy zakończenia realizacji powyższych zadań to:

- dla Ruchu Knurów – 31 grudzień 2026 r.;
- dla Ruchu Szczygłowie – 14 luty 2028 r.

Na pytanie, czy przewidywane są jakieś formy współpracy zmodernizowanych systemów odwodnienia Ruchu Szczygłowie i Knurów z kolektorem „Olza”, a jeśli tak, to jakie, Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowie” odpowiedział: „*Realizowane przedsięwzięcia związane z retencjonowaniem wód dołowych z Ruchu Szczygłowie i Ruchu Knurów stanowią rozwiązania niezależne od systemu „Olza”, jednakże*

⁴⁷ Dalej: KOWR.

przewiduje się, że operatorzy sterujący zrzutem wód z Ruchu Szczygłowice i Ruchu Knurów będą korzystać z danych systemu „Olza”.

(akta kontroli str. 115-116, 123-125, 229, 235-236, 469-471)

Według wyjaśnień pełnomocnika Zarządu Spółki: „JSW S.A. pismem do Ministerstwa Aktywów Państwowych z dnia 24 września 2024 r. przesyłała informację w zakresie opracowanego planu działań zmierzających do obniżenia zasolenia wód rzeki Odry wodami pochodzącymi z JSW S.A. KWK „Budryk” oraz z JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice”. Informacja obejmuje m.in.: przygotowaną przez PGWiR koncepcję rozwoju istniejącego zakładu odsalania w Dębieńsku, obejmującą: podstawowe dane o inwestycji, informacje o efekcie ekologicznym, największe przeszkody w realizacji projektu, zalety i wady odsalania, działania w zakresie uzyskania retencji JSW S.A. KWK „Knurów-Szczygłowice”, wnioski i uwagi do przedstawionej informacji. Zgodnie z rekomendacją Międzyresortowego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Sytuacjom Kryzysowym i Zagrożeniom Środowiskowym na Rzece Odrze (posiedzenie w dniu 19 listopada 2024 r.), Instytutowi Ochrony Środowiska - Państwowemu Instytutowi Badawczemu (IOŚ-PIB) powierzono zadanie przeprowadzenia analizy porównawczej założeń projektu planu inwestycyjnego sektora górniczego w dorzeczu Odry pod kątem efektywności ekonomicznej oraz skuteczności środowiskowej. Analiza trwa. Czekamy na jej wyniki”.

(akta kontroli str. 279, 282, 296-306)

2.5. System odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowice” obejmuje następujące obiekty budowlane w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁴⁸:

Ruch Knurów

1. Osadnik Ws-9 wraz rurociągiem dopływowym i odpływem.
2. Osadnik Ws-13 - rurociąg od szybu do osadnika.
3. Osadnik Ws-13 wraz z odpływem.
4. Wylot wód dołowych z Rejonu Szybów Foch do rzeki Bierawki.

Ruch Szczygłowice

5. Rurociąg naziemny głównego odwadniania DN 300.
6. Rurociąg podziemny głównego odwadniania DN 350.
7. Osadnik wód dołowych - północny.
8. Osadnik wód dołowych - południowy.
9. Rurociąg wód dołowych od osadników do potoku Książenickiego.

Wszystkie ww. obiekty były w okresie objętym kontrolą objęte kontrolami okresowymi ich stanu technicznego w terminach i zakresach określonych w art. 62 ust. 1 ustawy Prawo budowlane, tj. kontrolom rocznym na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 1 oraz kontrolom pięcioletnim na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 2. Z przeprowadzonych kontroli sporządzono stanowiące załączniki do książek obiektów budowlanych protokoły stanu technicznego obiektu budowlanego, w których zapisano ustalenia oraz wskazano nieprawidłowości. Wszystkie kontrole były przeprowadzone przez komisje, w której skład wchodziły osoby posiadające uprawnienia budowlane w specjalności konstrukcyjno-budowlanej. We wszystkich 36 poddanych badaniom protokołach kontroli obiektu budowlanego stwierdzano, że obiekty spełniają warunki bezpiecznego użytkowania, nie zagrażają życiu lub zdrowiu, bezpieczeństwu mienia bądź środowiska. Jednak cztery protokoły kontroli obiektu „Osadnik Ws-9 wraz rurociągiem dopływowym i odpływem” oraz cztery protokoły z kontroli obiektu „Osadnik Ws-13 wraz z odpływem” w latach 2020-2023 zawierały wyszczególnione nieprawidłowości w ich stanie technicznym oraz zapisy o nie wykonaniu zaleceń

⁴⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 725 ze zm. – zwanej także ustawą Prawo budowlane.

wynikających z poprzedniego protokołu kontroli w zakresie przeprowadzenia robót remontowych, co przedstawiono w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 115, 122-123, 471-472)

2.6. Spółka w trzech z czterech⁴⁹ pozwoleniach wodnoprawnych, obowiązujących w latach 2020-2023, została zobowiązana do podejmowania działań służących poprawie stanu zasobów ryb lub uczestniczenia w kosztach zarybiania wód powierzchniowych poprzez:

- przesyłanie do OPZW w Katowicach wyników pomiarów ilości i jakości wód z odwodnienia zakładu górniczego, wprowadzanych do cieku Czarnawka z częstotliwością jeden raz na sześć miesięcy oraz informowania OPZW w Katowicach o awariach mogących mieć wpływ na ilość i jakość odprowadzanych wód⁵⁰;
- zawarcie ugody z OPZW w Katowicach w zakresie partycypacji w kosztach zarybiania, w terminie do siedmiu miesięcy od dnia otrzymania decyzji, przesyłanie OPZW w Katowicach wyników pomiarów ilości i jakości ścieków przemysłowych wprowadzanych do rzeki Bierawki – z częstotliwością dwa razy w roku oraz informowanie uprawnionego do rybactwa o awariach mogących mieć wpływ na ilość i jakość ścieków odprowadzanych do rzeki Bierawki⁵¹;
- zapewnienie zgodności realizacji pozwolenia wodnoprawnego z warunkami uzgodnionymi z OPZW w Katowicach w 2013 r., tj. spełnienia warunków przy wprowadzaniu ścieków do cieku bez nazwy, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r.⁵² badania zrzucanych ścieków, przesyłania wyników badań ścieków i wody do uprawnionemu do rybactwa jeden raz na kwartał, podania współrzędnych geograficznych miejsca zrzutu ścieków oraz informowania uprawnionego do rybactwa o awariach mogących mieć wpływ na jakość oraz ilość ścieków odprowadzanych do rzeki Bierawki i jej dopływów⁵³.

(akta kontroli str. 22-78, 472)

Do kontroli przedłożono dokumenty potwierdzające prawidłową realizację ww. obowiązków, w tym potwierdzenia przekazywania niezbędnych pomiarów OPZW w Katowicach oraz kopię ugody zawartej z OPZW w Katowicach zawartej w dniu 30 grudnia 2020 r. wraz z aneksem z dnia 18 czerwca 2021 r. W marcu 2023 r. OPZW w Katowicach wypowiedziała ww. ugodę. Wypowiedzenie zostało uznane przez Spółkę za bezskuteczne. Spółka do czasu wypowiedzenia ugody, ponosiła koszty partycypacji w zarybianiu wynikające z ww. ugody na podstawie faktur wystawianych (do 2022 r.) przez OPZW w Katowicach w łącznej kwocie 60 000,00 zł. W odniesieniu do obowiązku informowania OPZW w Katowicach o istotnych awariach Spółka wskazała, że w latach 2020-2023 takie awarie nie wystąpiły.

(akta kontroli str.226, 233, 452-464)

W obowiązujących w latach 2020-2023 pozwoleniach wodnoprawnych na wprowadzanie wód pochodzących z odwodnienia KWK „Knurów-Szczygłowice” zawierano także zapisy zobowiązujące Spółkę do utrzymywania w należyłym stanie technicznym otwartego koryta zrzutowego wraz z wylotem. Z protokołów kontroli przeprowadzonych w okresie objętym kontrolą przez PGW WP RZGW w Gliwicach

⁴⁹ Za wyjątkiem pozwolenia wodnoprawnego nr 2061/OS/2017, zmienionego decyzją nr 4207/OS/2017, dotyczącego KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice.

⁵⁰ Pozwolenie wodnoprawne nr 1453/OS/2017.

⁵¹ Pozwolenie wodnoprawne nr GL.RUZ.421.220.2019.AT/TS.

⁵² Dz.U. nr 137, poz. 984 ze zm. - obowiązywało do 30 grudnia 2014 r.

⁵³ Pozwolenie wodnoprawne nr 2456/OS/2013.

wynikało, że w przypadku trzech z czterech wylotów do cieków powierzchniowych ich stan był zadawalający, trawa wokół koryta była wykoszona i nie wydano zaleceń ani wniosków pokontrolnych. Tylko w przypadku wylotu do cieku Czarnawka w km 0+790 odprowadzającego wody z Szybów Głównych KWK Knurów- Szczygłowice Ruch Knurów stwierdzono występowanie ubytków w ubezpieczeniu skarp i potrzebę przeprowadzenia robót remontowych⁵⁴. W wyniku realizacji zalecenia wykonania remontu z 31 marca 2023 r. KWK „Knurów-Szczygłowice” poinformowała PGW WP RZGW w Gliwicach o usunięciu nieprawidłowości w terminie określonym w zarządzeniu pokontrolnym.

(akta kontroli str. 264-278, 284-286, 288-292)

W latach 2020-2023 inni użytkownicy wód (poza OPZW) nie zgłaszali Spółce utrudnień w korzystaniu z wód powierzchniowych, do których odprowadzano wody słone z KWK „Knurów-Szczygłowice”.

(akta kontroli str. 233)

2.7. Spółka jako podmiot korzystający z usług wodnych była zobowiązana, na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 1 prawa wodnego, do przekazywania do organu właściwego do wydania pozwolenia wodnoprawnego wyników przeprowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód w zakresie określonym w tym pozwoleniu -w terminie do dnia 1 marca każdego roku za rok poprzedni.

Analiza wszystkich 18⁵⁵ złożonych i przekazanych do badania informacji rocznych dotyczących pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód za poszczególne lata 2020-2023 wykazała że:

- 14 pomiarów przekazano w terminie organowi właściwemu do wydania pozwolenia;
- dwa pomiary (za lata 2020-2021) przekazano w terminie, lecz niewłaściwemu organowi PGW WP, a następnie ww. pomiary przekazano (wraz z pomiarami za rok 2022) właściwemu organowi PGW WP;
- w trzech sprawozdaniach ujęto dane niezgodne ze stanem faktycznym.

W odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków z KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do cieku Czarnawka w sprawozdaniu za rok 2022 zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 0,23% i wykazano 358 661 m³ zamiast 359 486 m³.⁵⁶

W odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków z KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do rzeki Bierawki w sprawozdaniu za rok 2022 zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 5,82% i wykazano 1 700 099 m³ zamiast 1 799 051 m³, a w sprawozdaniu za rok 2023 zawyżono ilość odprowadzonych ścieków o około 1,87% i wykazano 2 051 616 m³ zamiast 2 013 159 m³.⁵⁷

W toku kontroli, Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wyjaśnił, że ww. dane wykazane w sprawozdaniach były nieprawidłowe i wynikały z omyłki.

(akta kontroli str. 226-228, 234-235, 474)

Spółka, jako podmiot korzystający z usług wodnych dokonująca w większości kopalni pomiaru ciągłego ilości odprowadzanej wody, nie przedkładała do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska, zgodnie z art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. a prawa wodnego,

⁵⁴ Szczegółowe ustalenia kontroli opisano w punkcie 2.10 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

⁵⁵ W tym sześć dotyczących jednego pozwolenia udzielonego „KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice (po dwa za 2020 r. i 2021 r. oraz po jednym za 2022 r. i 2023 r.) oraz po cztery (za lata 2020-2023) dotyczące każdego z trzech pozwoleń wodnoprawnych udzielonych KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów

⁵⁶ Ilości podano w zaokrągleniu do 1 m³.

⁵⁷ Jw.

półrocznych i rocznych wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód – w terminie 30 dni od zakończenia półrocza, w którym pomiary zostały wykonane (za I półrocze danego roku), a w terminie do 31 stycznia roku następującego po roku kalendarzowym, w którym pomiary zostały wykonane (za rok kalendarzowy), co przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Spółka przekazywała do WIOŚ w Katowicach wyniki prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 2 lit c prawa wodnego Analiza wszystkich 96⁵⁸ sprawozdań przekazanych do WIOŚ w Katowicach za lata 2020-2023 wykazała, że:

- wszystkie pomiary przekazano w terminie;
- w 24 złożonych sprawozdaniach dotyczących jednego pozwolenia wodnoprawnego udzielonego KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice wskazano miesięczną ilość odprowadzonych wód wraz ze średnią ilością dobową w danym miesiącu;
- w 48 złożonych sprawozdaniach dotyczących dwóch pozwoleń wodnoprawnych udzielonych KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów wskazano ilość odprowadzonych wód wg dat dziennych za okres dwóch miesięcy;
- w 24 złożonych sprawozdaniach dotyczących jednego pozwolenia wodnoprawnego udzielonego KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów wskazano średnią ilość na dobę w danym miesiącu w okresie, za jaki składano sprawozdanie;
- w dwóch sprawozdaniach ujęto niezgodne ze stanem faktycznym stężenia chlorków i siarczanów w odprowadzanych ściekach.

W odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków z KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do cieku Czarnawka w dwóch sprawozdaniach wykazano inne zawartości zanieczyszczeń niż wynikające z przeprowadzonych badań laboratoryjnych.

W sprawozdaniu dotyczącym lipca i sierpnia 2021 r. wykazano stężenia zanieczyszczeń chlorków na poziomie 8 257 mg/l i siarczanów na poziomie 404,70 mg/l, podczas gdy w badaniach laboratoryjnych jakości ścieków w miejscu wylotu z osadnika Ws-9, przeprowadzonych w sierpniu 2021 r., stężenia chlorków i siarczanów wyniosły odpowiednio 8 287 mg/l i 402 mg/l. W sprawozdaniu za maj i czerwiec 2022 r. wykazano stężenia chlorków na poziomie 6 389 mg/l i siarczanów na poziomie 431,60 mg/l, podczas gdy w badaniach laboratoryjnych jakości ścieków, przeprowadzonych w czerwcu 2022 r., stężenia chlorków i siarczanów wyniosły odpowiednio 9 468 mg/l i 500,3 mg/l.

W toku kontroli, Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wyjaśnił, że ww. dane wykazane w sprawozdaniach były nieprawidłowe i wynikały z omyłki.

(akta kontroli str. 227, 234, 474-475)

- w pięciu przypadkach łączna ilość odprowadzonych w roku kalendarzowym ścieków wynikająca z sumy danych ujętych w poszczególnych sprawozdaniach składanych co dwa miesiące była niezgodna ze stanem faktycznym.

⁵⁸ Po sześć dotyczących każdego z czterech posiadanych pozwoleń wodnoprawnych.

W odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków z KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do cieku Czarnawka w sprawozdaniach dotyczących 2020 r. zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 0,01% i wykazano łącznie 362 397 m³ zamiast 362 433 m³, w sprawozdaniach dotyczących 2022 r. zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 0,23% i wykazano łącznie 358 661 m³ zamiast 359 486 m³, a w sprawozdaniach dotyczących 2023 r. zawyżono ilość odprowadzonych ścieków o około 36,45% i wykazano łącznie 495 669 m³ zamiast 363 268 m³.⁵⁹

W odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków z KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów do rzeki Bierawki w sprawozdaniach dotyczących 2022 r. zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 5,82% i wykazano łącznie 1 700 099 m³ zamiast 1 799 051 m³, a w sprawozdaniach dotyczących 2023 r. zaniżono ilość odprowadzonych ścieków o około 6,81% i wykazano łącznie 1 884 763 m³ zamiast 2 013 159 m³.⁶⁰

W toku kontroli, Dyrektor KWK „Knurów-Szczygłowice” wyjaśnił, że ww. dane wykazane w sprawozdaniach były nieprawidłowe i wynikały z omyłki.

(akta kontroli str. 227, 234, 475)

2.8. W okresie objętym kontrolą nie zostało cofnięte ani ograniczone żadne pozwolenie wodnoprawne wydane dla JSW S.A.

(akta kontroli str. 10, 13)

2.9. W latach 2020-2023 JSW S.A. poniosła opłaty za korzystanie z usług wodnych w związku z wprowadzaniem wód dołowych do wód powierzchniowych w łącznej wysokości 7 316,2 tys. zł (w tym 147,2 tys. zł tytułem opłaty stałej oraz 7 169,0 tys. zł tytułem opłaty zmiennej), co stanowiło 44,7% wszystkich opłat za korzystanie ze środowiska i usług wodnych poniesionych w tym okresie przez Spółkę. W rozbiciu na poszczególne lata okresu objętego kontrolą JSW S.A. uiściła opłaty w następującej wysokości:

- 1 975,6 tys. zł (w tym 32,0 tys. zł tytułem opłaty stałej oraz 1 943,6 tys. zł tytułem opłaty zmiennej), co stanowiło 46,9% wszystkich opłat za korzystanie ze środowiska i usług wodnych poniesionych w 2020 roku;
- 1 562,3 tys. zł (w tym 38,4 tys. zł tytułem opłaty stałej oraz 1 523,9 tys. zł tytułem opłaty zmiennej), co stanowiło 40,4% wszystkich opłat za korzystanie ze środowiska i usług wodnych poniesionych w 2021 roku;
- 1 925,0 tys. zł (w tym 38,4 tys. zł tytułem opłaty stałej oraz 1 886,6 tys. zł tytułem opłaty zmiennej), co stanowiło 46,8% wszystkich opłat za korzystanie ze środowiska i usług wodnych poniesionych w 2022 roku;
- 1 853,3 tys. zł (w tym 38,4 tys. zł tytułem opłaty stałej oraz 1 814,9 tys. zł tytułem opłaty zmiennej), co stanowiło 44,3% wszystkich opłat za korzystanie ze środowiska i usług wodnych poniesionych w 2023 roku.

Analiza 65 przekazanych do Zarządu Zlewni w Gliwicach za lata 2020-2023 oświadczeń podmiotu obowiązującego do ponoszenia opłat za usługi wodne w celu ustalenia wysokości opłaty zmiennej za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi sporządzonych na podstawie art. 552 ust. 2h i 2i prawa wodnego (w tym jednej korekty oświadczenia), wykazała, że JSW S.A. prawidłowo składała ww. oświadczenia, a zawartość stężenia zanieczyszczenia jonów chlorków i siarczanów wykazywanych

⁵⁹ Ilości podano w zaokrągleniu do 1 m³.

⁶⁰ Jw.

w Tabeli C ww. oświadczeń dokonała w oparciu o wyliczenie średniej arytmetycznej z wyników wykonanych badań laboratoryjnych. Spółka naliczone opłaty stałe i zmienne uregulowała w należytej wysokości i za wyjątkiem trzech wpłat w terminie. Z tytułu nieterminowej wpłaty Spółka uiściła odsetki w łącznej kwocie 90,99 zł.

(akta kontroli str. 316, 466-467)

W okresie objętym kontrolą JSW S.A. nie poniosła opłat podwyższonych w związku z wprowadzaniem wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego do wód powierzchniowych (z tytułu braku pozwolenia wodnoprawnego lub przekroczenia warunków pozwolenia wodnoprawnego).

Pomimo że w 2023 r. Spółka przekroczyła dopuszczalną roczną ilość ścieków odprowadzonych do rzeki Bierawki, nie naliczono jej opłaty podwyższonej z tytułu przekroczenia warunków pozwolenia wodnoprawnego. JSW S.A. prawidłowo, tj. wykazując rzeczywistą ilość odprowadzonych ścieków, złożyła oświadczenia kwartalne stanowiące podstawę naliczenia opłaty. Spółka za odprowadzone w 2023 r. ścieki uiściła opłatę zmienną w normalnej wysokości, tj. w kwocie 1 814 916 zł - nie poniosła opłaty podwyższonej, którą, zgodnie z art. 284 ust. 4 prawa wodnego, winien w drodze decyzji ustalić właściwy organ Inspekcji Ochrony Środowiska.

(akta kontroli str. 467, 476)

2.10. W KWK Knurów-Szczygłowice, która jako jedyna kopalnia JSW S.A. odprowadzała wody dołowe z odwadniania podziemnych wyrobisk bezpośrednio do cieków powierzchniowych w okresie objętym kontrolą przeprowadzono łączenie osiem kontroli, których przedmiotem były zagadnienia związane gospodarką wodno-ściekową, w tym odwadnianie zakładu górniczego i odprowadzanie nadmiaru niewykorzystanych wód dołowych do cieków powierzchniowych. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach przeprowadziło jedną kontrolę, Inspekcja Ochrony Środowiska Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach przeprowadziła także jedną kontrolę, natomiast Okręgowe Urzędy Górnicze w Gliwicach oraz w Rybniku przeprowadziły łącznie sześć kontroli.

- Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach przeprowadziło kontrolę w dniach od 28 lutego do 28 marca 2023 r., m.in. w zakresie: posiadania przez KWK Knurów-Szczygłowice pozwoleń wodnoprawnych, stanu technicznego wylotów odprowadzanych wód do cieków powierzchniowych (do Bierawki w km 38+100, do Czarnawki w km. 0+790, do potoku Książenickiego w km 0+900 i do cieku bez nazwy w km 0+380, mającego ujście do cieku Knurówka w km 4+990), realizacji wymagań pozwoleń wodnoprawnych co do terminowości i wyników badań odprowadzanych wód a także przesyłania tych wyników do Okręgu PZW. W protokole kontroli - Nr 4/2023 znak sprawy: GL.RUK.452.6/2023 stwierdzono posiadanie wymaganych pozwoleń wodnoprawnych, nie stwierdzono przekroczeń ilościowych i jakościowych odprowadzanych wód za okres od 1 stycznia 2022 r. do 28 lutego 2023 r., a przeprowadzane badanie były przeprowadzane w terminach określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. W wyniku przeprowadzanych oględzin wylotów wód dołowych do cieków powierzchniowych stwierdzono w przypadku trzech z czterech wylotów ich zagrażający stan i nie wydano zaleceń ani wniosków pokontrolnych. Tylko w przypadku wylotu do cieku Czarnawka w km 0+790 odprowadzającego wody z Szybów Głównych KWK Knurów- Szczygłowice Ruch Knurów stwierdzono występowanie ubytki w ubezpieczeniu skarp i potrzebę przeprowadzenia robót remontowych. W zarządzeniu pionspekcyjnym z 31 marca 2023 r. zalecono wykonanie remontu wylotu koryta i prawej skarpy cieku Czarnawka. Z informacji przesłanej do PGW WP RZGW w Gliwicach wynikało, że remonty zostały

zakończone w dniu 29 września 2023 r., tj. w terminie określonym w zarządzeniu pokontrolnym.

- Inspekcja Ochrony Środowiska WIOŚ w Katowicach wykonała w dniach od 21 marca do 14 kwietnia 2023 r. kontrolę przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, w tym stanu technicznego koryta rzeki Bierawka w rejonie wylotu wód z odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów w km 38+100 na odcinku 5 m powyżej oraz 10 m poniżej wylotu. W protokole kontroli nr 217/2023 stwierdzono m.in., że wylot utrzymywany jest we właściwym stanie technicznym, umocniony, koryto i wylot wybetonowane, trawa wokół koryta wykoszona. Stwierdzono także przekroczenie w okresie od 6 lipca 2021 r. do 5 lipca 2022 r., przez KWK Knurów-Szczygłowice, ilości odprowadzanych wód dołowych do rzeki Bierawki o 86 477,8 m³ (odprowadzono z szybu Foch 1 886 477,8 m³, a w pozwoleniu wodnoprawnym dopuszczalną ilość określono na 1 800 000,0 m³). Przedstawiciel CLB Oddział Katowice na zlecenie WIOŚ w Katowicach dokonał w dniu 21 marca 2023 r. poboru prób wód dołowych z wylotu zlokalizowanego w km. 38+100 rzeki Bierawki oraz próbek wody rzeki Bierawki przed i za przedmiotowym wylotem. Przedmiotowe analizy wykazały przekroczenie maksymalnych wartości wskaźników określonych w decyzji pozwoleniu wodnoprawnym w zakresie wskaźnika zawiesiny ogólnej. W pozwoleniu wodnoprawnym stężenie zawiesiny ogólnej określone zostało na poziomie do 35 mg/l, w badanej próbce stężenie zawiesiny ogólnej wyniosło 53 mg/l. Pomimo złożenia oświadczenia osoby odpowiedzialnej z ramienia KWK Knurów-Szczygłowice, że maksymalna ilość roczna określona w pozwoleniu wodnoprawnym odnosi się do roku kalendarzowego, a nie do okresu obowiązywania pozwolenia, to została ona ukarana mandatem w wysokości 500,00 zł.
- We wszystkich kontrolach przeprowadzonych w KWK Knurów-Szczygłowice przez Okręgowe Urzędy Górnicze w Gliwicach oraz w Rybniku⁶¹ nie stwierdzono żadnych nieprawidłowości oraz nie wydano zaleceń pokontrolnych.

(akta kontroli str.116, 125-127, 286-292, 473-474)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W 2023 r. Spółka odprowadziła do rzeki Bierawki wody zasolone z odwodnienia zakładu górniczego z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów KWK „Knurów-Szczygłowice” w ilości 2 013 159,5 m³, tj. o około 11,8 % więcej niż dopuszczalny zrzut roczny, określony w pozwoleniu wodnoprawnym, a tym samym naruszyła warunki pozwolenia. W pozwoleniu wodnoprawnym z 2020 r., udzielonym Spółce na wprowadzanie do wód rzeki Bierawki, istniejącym wylotem WF, ścieków przemysłowych stanowiących wody zasolone z odwodnienia zakładu górniczego z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów KWK „Knurów-Szczygłowice” określono ilość maksymalną sekundową Q_{max/s} - 0,14 m³, średni zrzut dobowy Q_{śr/d} – 5 500 m³ i dopuszczalny zrzut roczny Q_{dop/r} - 1 800 000 m³.

(akta kontroli str. 451, 476)

Wyjaśniając przyczyny przekroczenia dopuszczalnej rocznej ilości odprowadzonych wód kopalnianych, Dyrektor kopalni KWK „Knurów-Szczygłowice” wskazał, że: „*Prawidłowe i bezpieczne funkcjonowanie Zakładu Górniczego wymaga odwadniania*

⁶¹ Zakończonych wydaniem protokołów kontroli: nr 2/k/JSW/20/Knurów-Szczygłowice z 16 stycznia 2020 r., nr 21/k/JSW/21/Knurów-Szczygłowice z 22 września 2021 r., nr 7/2022/JSW/20/K-Sz.-Szczygłowice z 2 września 2022 r., nr 8/2023/JSW/20/K-Sz.-Szczygłowice z 24 marca 2023 r., nr 5/2022/JSW0/K.Sz.-Knurów z 30 sierpnia 2022 r. i 12/k/JSW/21/Knurów-Szczygłowice z 10 czerwca 2021 r.

wyrobisk górniczych. Wody dołowe z pompowni głównego odwadniania zlokalizowanej w rejonie szybów Foch na poziomie 650m (Ruch Knurów) wypompowywane są na powierzchnię i odprowadzane do rzeki Bierawki wylotem zlokalizowanym na terenie Gminy Pilchowice. Odprowadzane do wód powierzchniowych jest w chwili obecnej jedyną możliwością zagospodarowania wód dołowych z Rejonu Szybów Foch Ruchu Knurów. Zwiększone ilości wód dołowych dopływających do pompowni głównego odwadniania na poziomie 650m spowodowały przekroczenie dopuszczalnych ilości określonej w pozwoleniu wodnoprawnym.”

(akta kontroli str. 228, 235)

W ocenie NIK określone w pozwoleniu wodnoprawnym warunki, parametry i obowiązki, w tym dopuszczalne ilości roczne odprowadzanych ścieków, ustalane są na wniosek strony. Tym samym Spółka powinna przestrzegać warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym, a w przypadku zmiany stanu faktycznego, będącego podstawą wydania decyzji w sposób uniemożliwiający realizację warunków pozwolenia wodnoprawnego wystąpić o jego zmianę.

2. Analiza wyników badań laboratoryjnych przedłożonych do kontroli wykazała, że 13% próbek (25 z 192) wód pochodzących z KWK „Knurów-Szczygłowice” lub próbek wód powierzchniowych powyżej i poniżej zrzutu wód zasolonych pobrano w nieregularnych odstępach czasu, co stanowiło naruszenie warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym oraz było niezgodne z § 12 ust. 5 i § 5 ust. 7 rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. I tak:

(a) W przypadku KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Szczygłowice 8,3% próbek wód (sześć z 72) pobrano w nieregularnych odstępach czasu. Kolejne próbki średniodobowe do badań wód z osadnika, wprowadzanych do potoku Książenickiego oraz próbki powyżej i poniżej wylotu pobrano:⁶²

- 15/16 grudnia 2021 r.; 22/23 lutego 2022 r. (69 dni później, trzy próbki) oraz 20/21 kwietnia 2022 r. (57 dni później, trzy próbki)⁶³.

(b) W przypadku KWK „Knurów-Szczygłowice” Ruch Knurów 15,8% próbek (19 z 120) pobrano w nieregularnych odstępach czasu.

Kolejne próbki średniodobowe do badań w miejscu wylotu wód z osadnika Ws-9 do Czarnawki pobrano:⁶⁴

- 18/19 sierpnia 2020 r., 28/29 października 2020 r. (71 dni później, jedna próbka), 15/16 grudnia 2020 r. (48 dni później, jedna próbka) i 23/24 lutego 2021 r. (70 dni później, jedna próbka)⁶⁵;
- 15/16 grudnia 2021 r., 22/23 lutego 2022 r. (69 dni później, jedna próbka) i 20/21 kwietnia 2022 r. (57 dni później, jedna próbka)⁶⁶.

Kolejne próbki średniodobowe do badań w miejscu wylotu osadnika Ws-13 lub próbki badań rzeki Bierawki powyżej i poniżej wylotu pobrano:⁶⁷

⁶² Pozwolenie wodnoprawne nr 2061/OS/2017, zmienione decyzją nr 4207/OS/207.

⁶³ Raport z badań nr 21/TPC/2022, raport z badań nr 619/TPC/2022 (dot. osadnika), nr 624/TPC/2022 (dot. próbki przed zrzutem) i nr 626-N/TPC/2022 (dot. próbki za zrzutem) oraz raport z badań nr 1220/TPC/2022 (dot. osadnika), nr 1225/TPC/2022 (dot. próbki przed zrzutem) i nr 1227-N/TPC/2022 (dot. próbki za zrzutem).

⁶⁴ Pozwolenie wodnoprawne nr 1453/OS/2017.

⁶⁵ Raport z badań nr 2201/TPC/2020, raport z badań nr 3030/TPC/2020, raport z badań nr 104/TPC/2021 i raport z badań nr 958/TPC/2021.

⁶⁶ Poprawka nr 1 do raportu z badań nr 31/TPC/2022, raport z badań nr 676/TPC/2022 i raport z badań nr 1253/TPC/2022.

⁶⁷ Pozwolenie wodnoprawne nr GL.RUZ.421.220.2019.AT/TS.

- 18/19 sierpnia 2020 r., 28/29 października 2020 r. (71 dni później, jedna próbka), 15/16 grudnia 2020 r. (48 dni później, jedna próbka) i 23/24 lutego 2021 r. (70 dni później, jedna próbka)⁶⁸;
- 15/16 grudnia 2021 r., 22/23 lutego 2022 r. (69 dni później, trzy próbki) i 20/21 kwietnia 2022 r. (57 dni później, trzy próbki)⁶⁹.

Kolejne próbki średniodobowe do badań w miejscu wylotu odwodnienia szybu V pobrano:⁷⁰

- 18/19 sierpnia 2020 r., 28/29 października 2020 r. (71 dni później, jedna próbka), 15/16 grudnia 2020 r. (48 dni później, jedna próbka) i 23/24 lutego 2021 r. (70 dni później, jedna próbka)⁷¹;
- 15/16 grudnia 2021 r., 22/23 lutego 2022 r. (69 dni później, jedna próbka) i 20/21 kwietnia 2022 r. (57 dni później, jedna próbka)⁷².

(akta kontroli str. 476-477)

Wyjaśniając przyczyny nieregularnego poboru ww. próbek Dyrektor kopalni KWK „Knurów-Szczygłowice” wskazał, że: *„kopalnia zleca analizy laboratoryjne ścieków (wraz z poborem prób) (...). Ze względów ekonomicznych (...) próby wód dołowych pobierane są łącznie z innymi rodzajami ścieków (...) Terminy poboru prób każdorazowo ustalane są z przedstawicielami CLPB. Uzgadniając termin bierze się pod uwagę okresy świąteczne, dni tygodnia wolne od pracy oraz inne okoliczności – między innymi harmonogram pracy próbobiorców i możliwości wykonania analiz laboratorium. (...) próby pobierane są raz na dwa miesiące, jednak ilość dni pomiędzy kolejnymi poborami prób ulega nieznacznym wahaniom”*.

(akta kontroli str. 224-225, 231)

Zdaniem NIK, okresy świąteczne czy dni wolne od pracy mogą powodować nieznaczne wahania w terminach poboru próbek, jednak przywołane okoliczności w większości są możliwe do przewidzenia, a zaistniałe przyspieszenia lub opóźnienia poboru próbek przekraczające tydzień nie można uznać za nieznaczne w szczególności, gdy jak wskazuje Spółka, terminy poboru prób każdorazowo ustalane są z przedstawicielami laboratorium, a badania wykonywane tylko raz na dwa miesiące.

3. Spółka, jako podmiot korzystający z usług wodnych, dokonująca w większości kopalni pomiaru ciągłego ilości odprowadzanej wody, nie przedkładała do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska półrocznych i rocznych wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód – w terminie 30 dni od zakończenia półrocza, w którym pomiary zostały wykonane (za I półrocze danego roku), a w terminie do 31 stycznia roku następującego po roku kalendarzowym, w którym pomiary zostały wykonane (za rok kalendarzowy), co było niezgodnie z art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. a prawa wodnego.

Wyjaśniając w jaki sposób (okresowy czy ciągły) Spółka prowadzi pomiary ilości odprowadzanych wód z odwodnienia KWK „Knurów-Szczygłowice”, Pełnomocnik Zarządu JSW S.A. wskazał na pomiar ciągły ilości w odniesieniu do trzech z czterech

⁶⁸ Raport z badań nr 2201/TPC/2020, raport z badań nr 3030/TPC/2020, raport z badań nr 104/TPC/2021) i raport z badań nr 958/TPC/2021.

⁶⁹ Poprawka nr 1 do raportu z badań nr 31/TPC/2022, raport z badań nr 678/TPC/2022 (dot. osadnika Ws-13), nr 679/TPC/2022 (dot. próbki przed zrzutem) i nr 680/TPC/2022 (dot. próbki za zrzutem) oraz raport z badań nr 1255/TPC/2022 (dot. osadnika Ws-13), nr 1256/TPC/2022 (dot. próbki przed zrzutem) i nr 1257/TPC/2022 (dot. próbki za zrzutem).

⁷⁰ Pozwolenie wodnoprawne nr 2456/OS/2013.

⁷¹ Raport z badań nr 2201/TPC/2020, raport z badań nr 3030/TPC/2020, raport z badań nr 104/TPC/2021) i raport z badań nr 958/TPC/2021).

⁷² Poprawka nr 1 do raportu z badań nr 31/TPC/2022, raport z badań nr 681/TPC/2022 i raport z badań nr 1258/TPC/2022.

posiadanych pozwoleń wodnoprawnych (na wprowadzanie ścieków do cieku Czarnawka, rzeki Bierawki i cieku bez nazwy) oraz na pomiar okresowy w odniesieniu do jednego pozwolenia wodnoprawnego (na wprowadzanie ścieków do potoku Książenickiego).

Ponadto, przedstawiając sposób prezentacji pomiarów dla poszczególnych pozwoleń, w tym (co dwa miesiące) w sprawozdaniach składanych do WIOŚ w Katowicach, na podstawie art. 304 prawa wodnego, wraz z uzasadnieniem, Dyrektor kopalni KWK „Knurów-Szczygłowice” wskazał m.in.:

- w odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie wód do cieku Czarnawka pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie wód dołowych do rzeki Bierawki:

„(...) Pomiar ilości, to pomiar ciągły, natomiast pomiar jakości wykonywany co dwa miesiące nie jest pomiarem ciągłym, w związku z czym zgodnie z ustawą Prawo wodne - art. 304. ust 1. pkt 1 podpunkt c) wyniki pomiarów ilości i jakości należy przekazywać do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska w terminie 30 dni od dnia zakończenia pomiaru. Zgodnie z objaśnieniem Nr 2 pod tabelą Nr 5 załącznika Nr 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 20 stycznia 2020 r. (w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi) - „w przypadku prowadzenia pomiarów ciągłych ilości wprowadzanych ścieków należy podawać wynik sumy dla doby”.”

- w odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie wód do cieku bez nazwy:

„(...) Pomiar ilości, to pomiar ciągły, natomiast pomiar jakości wykonywany co dwa miesiące nie jest pomiarem ciągłym, w związku z czym zgodnie z ustawą Prawo wodne - art. 304. ust 1. pkt 1 podpunkt c) wyniki pomiarów ilości i jakości należy przekazywać do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska w terminie 30 dni od dnia zakończenia pomiaru (...).”

- w odniesieniu do pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie wód dołowych do potoku Książenickiego:

„(...) Pomiaru ilości nie można zakwalifikować jako pomiaru ciągłego (wynika z bilansu), a pomiaru jakości również nie można zakwalifikować jako ciągłego i dlatego zgodnie z ustawą Prawo wodne - art. 304. ust 1. pkt 1 podpunkt c) wyniki pomiarów ilości i jakości należy przekazywać do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska w terminie 30 dni od dnia zakończenia pomiaru. Ponieważ pomiar ilości nie jest pomiarem ciągłym, to nie obowiązuje objaśnienie Nr 2 pod tabelą Nr 5 załącznika Nr 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 20 stycznia 2020 r. (w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi) i dlatego wyniki pomiarów ilości podawane są jako ilość średnia na dobę i ilość sumaryczna miesięczna.”

(akta kontroli str. 226, 237-240, 294, 297)

Zdaniem NIK, skoro w odniesieniu do większości pozwoleń wodnoprawnych do ilości odprowadzanych wód Spółka stosuje pomiar ciągły, to tym samym - w zakresie ilości wypompowywanych i wprowadzanych do wód powierzchniowych ścieków - powinna realizować obowiązek wynikający z art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. a prawa wodnego, tj. przedkładania do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska sprawozdań półrocznych i rocznych. Zapewnia to organowi dysponowanie danymi dotyczącymi

łącznej ilości ścieków wprowadzanych do wód w danym roku, której limit został określony w pozwoleniu wodnoprawnym.

4. W ośmiu z trzydziestu sześciu (22,2 %) protokołów kontroli stanu technicznego obiektów budowlanych⁷³ będących elementami systemu odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowiec”, poddanych badaniu w okresie objętym kontrolą, stwierdzono nieprawidłowości w ich stanie technicznym oraz nie realizowanie zaleceń z poprzednich kontroli, co w ocenie NIK było niezgodne z dyspozycją art. 5 ust. 2 ustawy Prawo budowlane, w myśl której, obiekt budowlany należy utrzymywać w należytym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej.

Cztery protokoły kontroli stanu technicznego obiektu „Osadnik Ws-13 wraz z odpływem” w latach 2020-2023 zawierały powtarzające się nieprawidłowości w stanie technicznym urządzeń wchodzących w skład obiektu budowlanego oraz zapisy o nie wykonaniu zaleceń wynikających z poprzednich protokołów kontroli w zakresie przeprowadzenia robót remontowych. I tak:

a) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 10 października 2023 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń napraw z poprzedniego protokołu z dnia 21 października 2022 r. dotyczących: spękania ścian murowanych mnicha, ubytków blach i korozji w komorze wylotu wodnego, uszkodzenia barierki i przewróconego znaku informacyjnego. Wymieniono powyższe nieprawidłowości dotyczące stanu technicznego w zakresie robót remontowych wyznaczając dla uszkodzenia barierki oraz przewróconego znaku I stopień pilności naprawy, tj. do 4 miesięcy, natomiast spękanie ścian murowanych mnicha, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego powinny być naprawione do kolejnego pięcioletniego przeglądu obiektu.

b) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 21 października 2022 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń usunięcia nieprawidłowości z poprzedniego protokołu z dnia 23 grudnia 2022 r., tj.: spękanie ścian murowanych mnich, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego, uszkodzenia barierki i przewrócony znak informacyjny, tj. identycznych nieprawidłowości jak w protokole z 10 października 2023 r. Wymieniono powyższe nieprawidłowości dotyczące stanu technicznego w zakresie robót remontowych wyznaczając dla uszkodzenia barierki oraz przewróconego znaku II stopień pilności naprawy, tj. do 6 miesięcy od daty kontroli, natomiast spękanie ścian murowanych mnicha, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego powinny być naprawione w okresie do jednego roku od daty kontroli.

c) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 23 grudnia 2021 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z 8 grudnia 2020 r. takich jak: spękanie ścian murowanych mnich, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego, uszkodzenia barierki i przewrócony znak informacyjny, tj. identycznych nieprawidłowości jak w protokole z 10 października 2023 r. Wymieniono powyższe nieprawidłowości dotyczące stanu technicznego do zakresu robót remontowych wyznaczając dla uszkodzenia barierki oraz przewróconego znaku I stopień pilności naprawy, tj. niezwłocznie, natomiast spękanie ścian murowanych mnicha, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego powinny być naprawione w okresie do jednego roku od daty kontroli.

d) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 8 grudnia 2021 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z dnia 24 października 2019 r. takich jak: spękanie ścian murowanych mnich, ubytki blach i korozja

⁷³ W terminach i zakresach określonych w art. 62 ust. 1 ustawy Prawo budowlane, tj. kontrolom rocznym na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 1 i oraz kontrolom pięcioletnim na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 2.

w komorze wylotu wodnego, uszkodzenia barierek i przewrócony znak informacyjny, tj. identycznych nieprawidłowości jak w protokole z 10 października 2023 r. Wymieniono powyższe nieprawidłowości dotyczące stanu technicznego do zakresu robót remontowych wyznaczając dla uszkodzenia barierek oraz przewróconego znaku I stopień pilności naprawy, tj. niezwłocznie, natomiast spękanie ścian murowanych mnicha, ubytki blach i korozja w komorze wylotu wodnego powinny być naprawione w okresie do jednego roku od daty kontroli.

(akta kontroli str. 242-252)

Cztery protokoły kontroli stanu technicznego obiektu „Osadnik Ws-9 wraz rurociągiem dopływowym i odpływem” w latach 2020-2023 zawierały powtarzające się nieprawidłowości w stanie technicznym urządzeń wchodzących w skład obiektu budowlanego oraz zapisy o nie wykonaniu zaleceń wynikających z poprzednich protokołów kontroli w zakresie przeprowadzenia robót remontowych. I tak:

a) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 17 października 2023 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z dnia 23 listopada 2022 r.: dotyczących stwierdzonych nieprawidłowości tj. braku i uszkodzeń skarp z płyt betonowych rowu odprowadzającego i ubytków i spękania ścian studni, dla których wskazano termin ich usunięcia do kolejnego przeglądu rocznego. Stwierdzone nieprawidłowości zakwalifikowano do zakresu robót remontowych w terminie wykonania do następnego przeglądu rocznego.

b) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 23 listopada 2022 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z 23 grudnia 2021 r.: dotyczących stwierdzonych nieprawidłowości, tj. braku i uszkodzeń skarp z płyt betonowych rowu odprowadzającego i ubytków i spękania ścian studni, dla których wskazano termin ich usunięcia do kolejnego przeglądu rocznego. Stwierdzone nieprawidłowości zakwalifikowano do zakresu robót remontowych w terminie wykonania do następnego przeglądu rocznego.

c) W protokole z rocznej oceny stanu technicznego z dnia 23 grudnia 2021 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z 8 grudnia 2020 r.: dotyczących stwierdzonych nieprawidłowości, tj. braku i uszkodzeń skarp z płyt betonowych rowu odprowadzającego i ubytków i spękania ścian studni, dla których wskazano termin ich usunięcia do kolejnego przeglądu rocznego. Stwierdzone nieprawidłowości zakwalifikowano do zakresu robót remontowych w terminie wykonania do następnego przeglądu rocznego.

d) W protokole z pięcioletniej kontroli stanu sprawności z dnia 8 grudnia 2020 r. stwierdzono nie wykonanie zaleceń z poprzedniego protokołu z kontroli rocznej z dnia 25 października 2019 r.: dotyczących stwierdzonych nieprawidłowości, tj. braku i uszkodzeń skarp z płyt betonowych rowu odprowadzającego i ubytków i spękania ścian studni, dla których wskazano termin ich usunięcia w okresie 6 miesięcy od daty kontroli. Stwierdzone nieprawidłowości zakwalifikowano do zakresu robót remontowych w terminie wykonania do następnego przeglądu rocznego.

(akta kontroli str. 253-263)

Powyższe ustalenia wskazują, że identycznie brzmiące zalecenia dotyczące usunięcia nieprawidłowości w zakresie stanu technicznego urządzeń wchodzących w skład obu obiektów budowlanych nie były realizowane od 2019 r., tj. od 4 lat. Sam charakter nieprawidłowości wskazujący, że obiekty spełniają warunki bezpiecznego użytkowania, nie zagrażają życiu lub zdrowiu, bezpieczeństwu mienia bądź środowiska nie jest wystarczającą podstawą do braku ich realizacji.

Dyrektor KWK Knurów-Szczygłowice wyjaśniał, że zalecenia z protokołów kontroli były realizowane w bardzo ograniczonym zakresie, a naprawy budowlane miały

charakter miejscowy – szpachlowanie spękań ścian mnicha (studzienek). Stwierdził, że „Ogrodzenie osadników było uzupełnianie i instalowano tablice informacyjne. Niestety ograniczony zakres robót powodował, że w następnym roku spękanie ścian odnawiały się i pojawiały się nowe spękania. Dodatkowo ze względu na fakt, że osadniki znajdują się poza terenem kopalni (teren nie objęty ochroną), ogrodzenie i znaki informacyjne były dewastowane. Stwierdzane przy następnym przeglądzie uszkodzenia ścian nie wynikały z nie wykonania poprzednich zaleceń, ale były to nowe nieprawidłowości”.

Zdaniem NIK, nieskuteczny sposób napraw, stwierdzanych podczas kontroli okresowych, elementów obiektów budowlanych wchodzących w skład systemów odwodnienia Kopalni może mieć wpływ na ich pogarszający się stan techniczny, wynikający z braku realizacji zaleceń. Nie remontowane elementy obiektu mogą sprawić, że będzie on w nieodpowiednim stanie technicznym i organ nadzoru budowlanego może na podstawie art. 66 ust. 2 ustawy Prawo budowlane zakazać użytkowania obiektu do czasu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 229, 236)

OCENA CZĄSTKOWA

Spółka przestrzegała warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych związanych z łagodzeniem skutków negatywnych oddziaływań na środowisko wodne, o których mowa w art. 68 ustawy prawo wodne, a także ograniczała skutki dla środowiska poprzez system retencyjno-dozujący „Olza” oraz system odsalania wód podziemnych „Dębieńsko”, przed ich odprowadzeniem do cieków powierzchniowych. Także jedyna kopalnia KWK „Knurów-Szczygłowice”, odprowadzająca zasolone wody bezpośrednio do cieków powierzchniowych, rozpoczęła w 2024 r. realizację przedsięwzięć inwestycyjnych mających na celu znaczne zwiększenie możliwości retencji odprowadzanych wód. Zdaniem NIK, ewentualne zaniechanie realizacji modernizacji zakładu odsalania „Dębieńsko”, jak też przedsięwzięć inwestycyjnych na rzecz zwiększenia retencji wód odprowadzanych z KWK „Knurów-Szczygłowice” może znacząco wpłynąć na pogorszenie jakości wód w rzece Bierawka, do której bezpośrednio będą wprowadzane nieoczyszczone, zasolone wody z KWK „Knurów-Szczygłowice” i KWK „Budryk”.

W okresie objętym kontrolą Spółka przestrzegała limitów określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, dotyczących jakości odprowadzanych do wód powierzchniowych zasolonych wód kopalnianych. Spółka w większości przestrzegała limitów dotyczących ilości zrzucanych ścieków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. W jednym przypadku Spółka przekroczyła dopuszczalny limit roczny zrzutu ścieków i odprowadziła do rzeki Bierawki 2 013 159,5 m³, tj. o ok. 11,8 % więcej niż dopuszczało pozwolenie wodnoprawne. Spółka nie w pełni przestrzegała warunków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, dotyczących dokonywania pomiarów jakości odprowadzanych ścieków w regularnych odstępach czasu. Wszystkie próbki do wykonania wymaganych badań laboratoryjnych pobierane były w tych samych miejscach, a badania zrzucanych ścieków wykonywane z wymaganą częstotliwością (jeden raz na dwa miesiące), jednak 13 % próbek wód kopalnianych lub próbek wód powierzchniowych powyżej i poniżej zrzutu wód zasolonych pobrano w nieregularnych odstępach czasu. Spółka do czasu wypowiedzenia zawartej z OPZW w Katowicach ugody (w 2023 r.) partycypowała w kosztach zarybiania, a także wywiązywała się z innych określonych w pozwoleniach wodnoprawnych obowiązków wobec podmiotu uprawnionego do rybactwa, w tym przysyłała do OPZW w Katowicach wyniki pomiarów ilości i jakości wód z odwodnienia zakładu górniczego.

Spółka prawidłowo przekazywała do organu właściwego do wydania pozwolenia wodnoprawnego wyniki pomiarów dotyczących ilości i jakości ścieków

wprowadzonych do wód powierzchniowych, jednak nie przekazywała półrocznych i rocznych sprawozdań do właściwej Inspekcji Ochrony Środowiska, zgodnie z art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. a prawa wodnego, a wyłącznie sprawozdania okresowe, na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 2 lit. c prawa wodnego.

Spółce nie cofnięto ani nie ograniczono udzielonego pozwolenia wodnoprawnego bez odszkodowania w związku z wystąpieniem jednej z przesłanek, o których mowa w art. 415 pkt 2, 3 i 7 prawa wodnego. Spółka terminowo i w wymaganej wysokości, ustalonej przez Zarząd Zlewni w Gliwicach, regulowała opłaty stałe i zmienne za korzystanie z usług wodnych. W okresie objętym kontrolą JSW S.A. nie poniosła opłat podwyższonych w związku z wprowadzaniem wód pochodzących z odwodnienia zakładu górniczego do wód powierzchniowych (z tytułu braku pozwolenia wodnoprawnego lub przekroczenia warunków pozwolenia wodnoprawnego). W latach 2020-2023 stwierdzono przypadki niewłaściwego utrzymywania stanu technicznego niektórych elementów dwóch obiektów budowlanych, wchodzących w skład systemu odwadniania KWK „Knurów-Szczygłowice”.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na potrzebę:

- Uwagi
1. *Pobierania próbek do badań jakościowych odprowadzanych wód kopalnianych w regularnych odstępach czasu, tj. w sposób zgodny z warunkami określonymi w pozwoleniu wodnoprawnym i obowiązujących regulacjach.*
 2. *Bieżącego przeprowadzenia remontów elementów obiektów budowlanych: „Osadnik Ws-13 wraz z odpływem” i „Osadnik Ws-9 wraz rurociągiem dopływowym i odpływem, wykazanych w okresowych protokołach kontroli stanu technicznego obiektów.*

oraz wnosi o:

- Wnioski
1. *Podjęcie działań zapewniających dochowanie warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym w odniesieniu do ilości wprowadzanych ścieków w roku kalendarzowym lub wystąpienie o zmianę warunków pozwolenia w tym zakresie.*
 2. *Przekazywanie do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska informacji półrocznych i rocznych dotyczących wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód powierzchniowych.*

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 15 stycznia 2025 r.

Kontrolerzy

Stanisław Tarnowski

Gł. specjalista kontroli państwowej

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

.....

Agnieszka Podziewska

St. inspektor kontroli państwowej

.....

